

Utdanning
Nr. 4, 29. mai 2026

Som tente lys

Forskere og lærere deler sine tips til bedre konsentrasjon i en hverdag full av inntrykk.

INNHOOLD

Lar hjernen hvile

Hyppige pauser for hodet er bra både for konsentrasjonen om faget og skolemiljøet, mener rektor og lærere ved Kvernevik skole i Stavanger.

20

Svekket oppmerksomhet

Skjermbruk og ytre stimuli kan svekke elevenes evne til å holde oppmerksomheten over tid. Å øve på langsomhet kan være redningen.

Elevene selv peker på sosiale medier som årsaken til at de strever mer i dag enn før.

8

Bevegelse gjør det lettere å sitte stille

Naturlige avbrekk med strekk og bevegelse hjelper barna til å finne roen i barnehagen Hannes Lekestue.

14

Roboten Robbie

Kan en robot hjelpe barn med autisme til å kommunisere? På Frydenhaug skole i Drammen tester de det ut.

30

Situps gjør det lettere å sitte ned

Situps og andre treningsøvelser gjør det lettere for elevene å konsentrere seg, viser erfaringene fra Kalnes videregående skole.

Utagering i skolen

Det finnes ikke vanskelige barn – bare barn som har det vanskelig, skriver Inger Tveit i kronikken.

LEDER

Konsentrasjon krever rammer

Debatten om barns konsentrasjonsevne har gått høyt de siste årene. Skjermen er blitt pekt ut som hovedsynderen, og kunnskapsministeren vil ha minst mulig skjermbruk i småskolen. I Høyre har de også gjort helomvending: Digital kompetanse er ute som grunnleggende ferdighet. Nå er det konsentrasjon som gjelder.

Det er gode grunner til å diskutere skjermbruk. Barn og unge lever i et samfunn der stadig flere ting kjemper om oppmerksomheten deres. Det plinger i varslere. Det er reklame, spill og algoritmer designet for å holde på brukerne lengst mulig.

Men å kaste skjermen ut av klasserommet er neppe nok. For mens skjermdebatten dominerer, snakker vi langt mindre om hvordan vi har organisert skolehverdagen.

De siste tiårene har norske elever fått stadig flere undervisningstimer. Øktene er blitt lengre, og pausene er blitt færre. Forsker Hedda Berntsen har kalt dobbelttimer for «tortur for elevene». Poenget hennes er ikke at barn ikke skal lære å fordype seg. Tvert imot. Men hjernen trenger pauser for å klare nettopp det. Konsentrasjon varer ikke ubegrenset, særlig ikke hos de yngste.

Debatten om konsentrasjon blir fort moraliserende. Som om problemet først og fremst handler om disiplin eller manglende vilje til å følge med. Men konsentrasjon er ikke bare en individuell egenskap. Det handler også om rammer. Problemet er ikke at barna er blitt dårligere til å konsentrere seg, men snarere at vi har gjort det vanskeligere for dem.

I denne utgaven av Utdanning kan du lese om fra barnehager og skoler som har tatt grep. Men obs: Tekstene er ganske lange. Vi anbefaler en pause underveis!

Kaja Mejibo, ansvarlig redaktør

Hold deg oppdatert på

UTDANNINGSNYTT

REVIDERT NASJONALBUDSJETT

SV krever bemanningsmilliard

SV kritiserer regjeringen for ikke å foreslå økte midler til barnehagebemanning i revidert nasjonalbudsjett. Kunnskapsministeren viser til statsbudsjettet.

Tekst: Jonas Bucher

I regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2026 blir det ikke satt av nye midler til økt bemanning i barnehagene. SV krever på sin side en bemanningsmilliard til både barnehage og SFO.

– Behovet for styrket bemanning i både barnehage og SFO er enormt. SV mener det bør på plass en milliardsum for å sikre nok folk på jobb for barna våre, sier stortingsrepresentant Sunniva Holmås Eidsvoll til Utdanning.

– Hvor høyt vil styrket bemanning ligge på SVs prioriteringsliste i forhandlingene?

– Barnehagebemanning har vært og vil fortsatt være en av SVs viktigste saker helt til vi er i mål med å styrke bemanningsnormen i barnehagene.

Viser til vedtatt statsbudsjett

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) skriver i en e-post til Utdanning at det i det opprinnelige statsbudsjettet ble vedtatt en betydelig økning.

– Sammen med SV, Rødt, Senterpartiet og MDG har Arbeiderpartiet vedtatt et statsbudsjett med en kraftig økning til bemanning i barnehagene. Det er i det budsjettet vedtatt øremerket midler til toppet bemanning på 800 millioner kroner i 2026, sier hun.

Statsbudsjettet ble vedtatt 3. desember i fjor. Nordtun peker på at prioriteringene må sees i sammenheng med helheten i budsjettet.

– Dette kommer i tillegg til økningen av inntektene til kommunene, hvor en del av økningen er ment for styrking av barnehagene og store

SVs utdanningspolitiske talsperson Sunniva Holmås Eidsvoll.

pengesummer øremerket ekstra til bemanning i levekårsutsatte områder. Til sammen blir dette 1,8 milliarder.

Ingen nye grep

Om bemanning skriver regjeringen følgende i forslaget til revidert nasjonalbudsjett – i forbindelse med kommuneøkonomi og kostnadsutvikling:

«Selv om det ikke er noen særlig øke i utgiftene rundt innføringen av pedagognormen i 2018, kan også kompetansekrav og bemanningsnormer ha ført til økte utgifter og medført at tilpasningen av utgiftene til endringer i antall barn har blitt mer krevende». Det blir foreslått ingen nye tiltak

eller bevilgninger direkte knyttet til bemanning i barnehagene.

I fjor hadde SV et svært ambisiøst hovedkrav i forhandlingene med gratis barnehage til alle. Det fikk de ikke gjennomslag for, men prisen ble markant redusert. De fikk også gjennomslag for 200 millioner kroner til bemanning, og disse midlene var øremerket.

– Vi ønsker å videreføre toppet bemanning i barnehagene slik SV fikk gjennomslag for i forhandlingene i fjor. Øremerkingen er dessverre fremdeles nødvendig fordi Høyre-styrte kommuner som Oslo har brukt penger som skulle til bemanning på skattekutt, sier SVs Sunniva Holmås Eidsvoll.

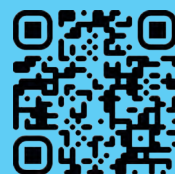
Foto: Stian Lysberg Solum / NTB

«Dette er
paraplyen
over alt annet
utviklingsarbeid
vi driver med.»

– Lærer ved en
rettighetsbasert
skole.

UNICEFs læringsunivers

Bruk FNs barnekonvensjon som en felles referanseramme i arbeidet for et inkluderende fellesskap, elevmedvirkning og demokrati i praksis. I vårt læringsunivers finner dere aktiviteter, undervisningsopplegg, informasjon og tips som kan brukes i dette arbeidet.

YTRINGSFRIHET

Ingen løfter fra Nordtun

Rødt presset kunnskapsministeren på hva hun vil gjøre for å bedre yringsklimaet for lærere. – Jeg har tillit til at kommuner og fylkeskommuner gjennomgår sine retningslinjer, svarte Kari Nessa Nordtun.

Tekst: Kaja Mejlbo

– Når 80 prosent av lærerne svarer at de ikke kan snakke offentlig om forhold på sin egen arbeidsplass, må det et krafttak til for å komme på rett kurs. De har helt avgjørende kunnskap om barn, skole og utdanning, sier Rødts Hege Bae Nyholt til Utdanning.

13. mai tok hun opp både yringsfrihet og tillitsreformen i Stortingets spørretime. Bakgrunnen er spørreundersøkelsen Utdanning har gjennomført blant lærere. Der kommer det frem at lærere ikke tør uttale seg om forhold på sin arbeidsplass og at de vegrer seg for å si hva de mener om politikk og samfunnsspørsmål.

Utdanning har også gjennomgått retningslinjene landets kommuner har for yringsfrihet for ansatte. Advokater og eksperter har sett på utdrag fra disse. En tredel av dem får stempel «uklare» eller «problematiske». Advokat Jon Wessel Aas går så langt at han mener noen av kommunene bryter med Grunnloven.

Etterlyste tillitsreformen

Hege Bae Nyholt etterlyser handling fra regjeringen. «Målene med en tillitsreform har vært å gi lærere større faglig frihet og styrke medbestemmelsen og den tillitsbaserte ledelsen. Likevel opplever vi i 2026 at 120 kommuner har uklare eller problematiske kontrakter som begrenser læreres yringsfrihet. Vil statsråden sikre at en tillitsreform fører til yringsfrihet for ansatte?» lød spørsmålet hennes til kunnskapsministeren.

I valgkampen 2021 var tillitsreformen en av Arbeiderpartiets fanesaker. I partiprogrammet var ordet «tillitsreform» brukt hele 11 ganger. «Tillit» stod 44 steder.

– Regjeringen har tatt grep, og i fjor lanserte

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) understreker at det er arbeidsgivernes ansvar å sørge for yringsfrihet på arbeidsplassen.

vi en nasjonal strategi for et åpent og opplyst offentlig ordskifte. Organisasjonene i arbeidslivet har også egne initiativer for å støtte sine medlemmer i arbeidet, gjennom blant annet en egen veileder om yringsfrihet i arbeidslivet, svarte kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) i stortingssalen.

Problematiske retningslinjer

– Lærere skal ha den samme yringsfriheten og muligheten til å ta opp kritiske forhold både internt og eksternt som alle andre yrkesgrupper – og engasjere seg i politikk og samfunnsspørsmål.

Ingen ansatte skal oppleve større begrensninger på yringsfriheten enn det som er nødvendig, sa Nordtun.

Kunnskapsministeren understreket at det er alvorlig at noen kommuner har problematiske retningslinjer for læreres yringsfrihet. Hun pekte igjen på at det er et arbeidsgiveransvar å sørge for at ansatte opplever yringsfrihet på arbeidsplassen.

– Jeg har tillit til at kommuner og fylkeskommuner gjennomgår egne retningslinjer og legger til rette for god yringskultur for lærere og ledere, så vel som andre ansatte i kommunen, sa hun.

Arkivfoto: Marie von Krogh

loop MILJØSKOLE

presenterer

Uke 39

BÆREKRAFTSKOLEN

Live

Norges største bærekraftsuke!

Gratis, tverrfaglig og fleksibelt
undervisningsopplegg for 4.-7. trinn.
Tre skolesendinger. Fysisk undervisningsmaterieil.

Meld deg på via QR-koden
eller på miljoskole.no

Barn og unge har ikke «blitt dårligere» til å konsentrere seg, det er omgivelsene rundt som er i kraftig endring, sier forskerne. Bildet er fra Kvernevik skole i Stavanger.

Kampen om oppmerksomheten

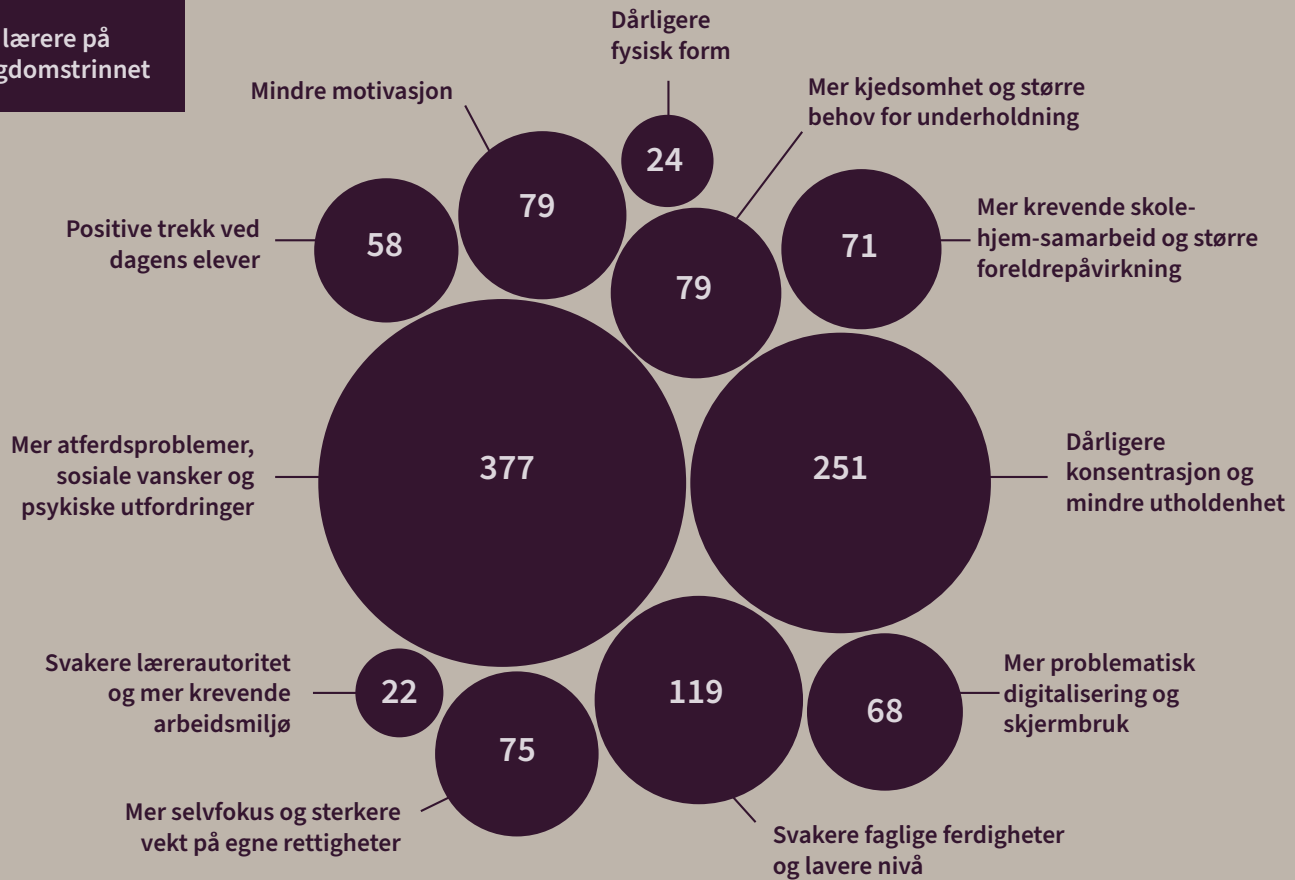
Lærere opplever at elever lettere mister fokus enn før.
Men det er ikke barna som er problemet.

Tekst: Silje Vemøy Slaaen

Hvordan har elevene endret seg?

I en studie fra Universitetet i Innlandet fikk 812 lærere fra hele landet med minst tjue års undervisningserfaring spørsmålet «Hva synes du er de største forskjellene mellom elevene du underviser i dag og dem du underviste for over 20 år siden?».

Dette svarer lærere på
barne og ungdomstrinnet

– Se for deg at en familie sitter på en kafé. Om en av dem begynner å se på en skjerm som står på i bakgrunnen, vil alles blikk automatisk gå mot den skjermen.

Professor Johannes Lunde Hatfi ld forklarer hva som skjer når vi setter på en hvilken som helst skjerm. Fokuset vandrer. Det gjelder hjemme i stua, i det offentlige rom – og i klasserommet.

Hatfi ld er forsker ved Universitetet i Innlandet, og han har de siste årene brukt mye tid på å kartlegge hvordan den norske elevpopulasjonen har forandret seg de siste 20 årene.

Jevnlig dukker nemlig temaet opp. «Unger er mindre konsentrerte enn før», er en overskrift som vandrer rundt i mediene i stadig nye former. Det etterlatte inntrykket er at dagens skolebarn knapt klarer å konsentrere seg lenger, og at barnehjernen er i kraftig endring fra bare noen år tilbake.

Men stemmer det, egentlig?

Tidligere denne våren kom rapporten som på mange måter bekrefter hypotesen om at fokuset er på vei ut av klasserommet: Hatfi lds studie fra Universitetet i Innlandet (INN) viser at lærere med lang erfaring i skolen, og på tvers av skoletrinn, ser store forskjeller på barn nå og for 20 år siden.

I studien har 812 lærere fra hele landet, fra barneskole til videregående, gitt grundige tilbakemeldinger på hva de opplever i klasserommet. I tillegg til dårligere akademiske evner, mindre motivasjon og utholdenhet trekker de frem dårligere konsentrasjon hos elevene.

«Elevene forventer raskere respons som ligner på det de opplever i gaming. Når de ikke får umiddelbar tilbakemelding, blir de uengasjerte», sier en lærer.

– Før kunne klassene jobbe lenge med en oppgave uten at det var noe problem. I dag må

lærerne skifte aktivitet oftere for at elevene skal klare å følge med på undervisningen, sier Johannes Lunde Hatfi ld.

– Dagens lærebøker er også tilpasset «dårligere» konsentrasjon. De har flere bilder, er mer tegneserieaktige og nesten litt barnslige.

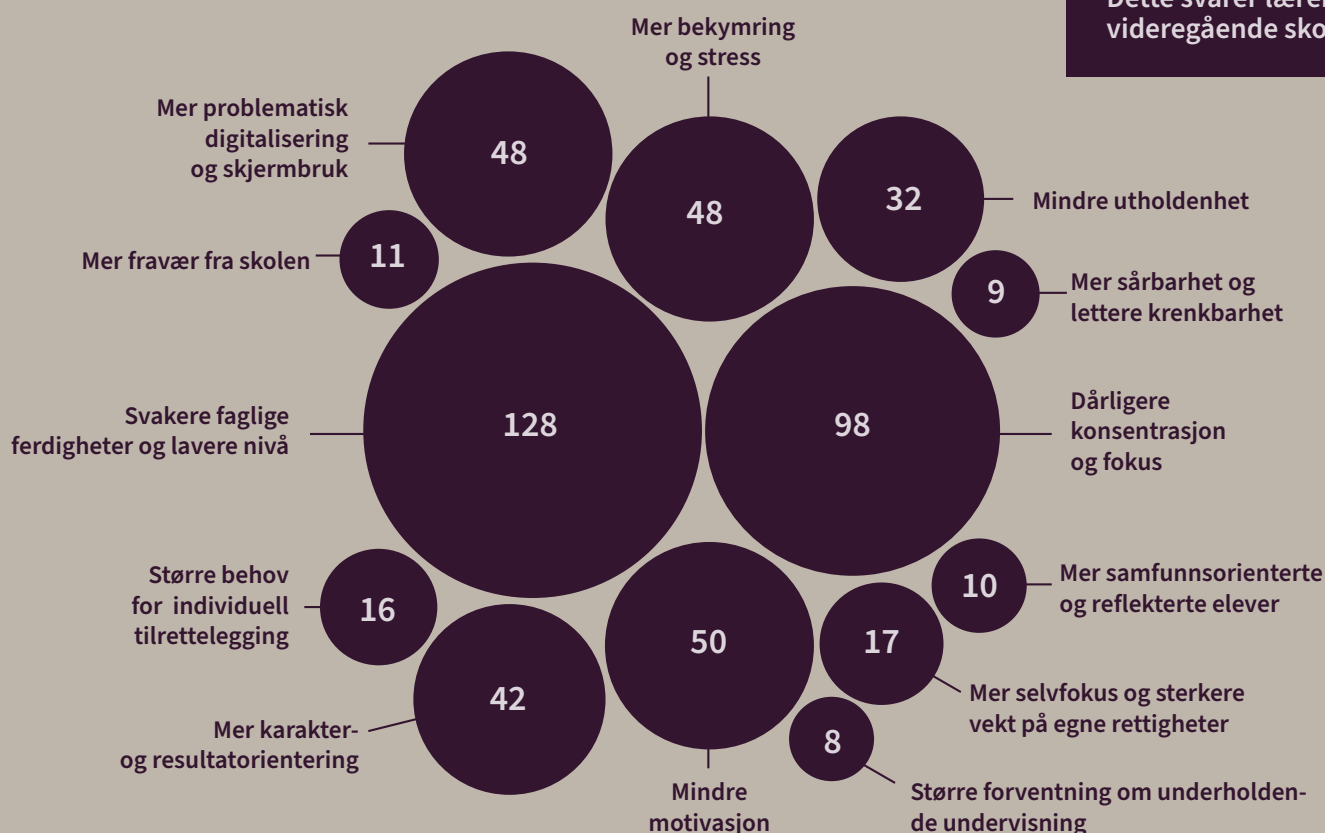
Hatfi ld er professor i pedagogisk psykologi og har ledet studien ved INN.

Foto: Privat

Johannes Lunde Hatfi ld

Dette svarer lærere på
videregående skole

– Læringsappene spiller på individenes oppmerksomhet, der belønning fanger barna gjennom overflatiske stimuli som farger, lyd og «likes».

Hatfi Id presiserer at vi ikke dermed må trekke konklusjonen om at det er barn og unge som har «blitt dårligere», men at det er omgivelsene rundt barna som er i kraftig endring.

Og der er han inne på noe essensielt. Forskningen fra INN kunne nemlig blitt nok et tilskudd til narrativet om at barn er «dårligere» enn tidligere generasjoner. Men hvilke omgivelser er det han snakker om? Svarene er sammensatte, og vi må muligens stikke hodet ut i verden for å se det totale bildet.

Den forhatte skjermen

Men først tilbake til familien som sitter på kafé, hvor alles oppmerksomhet dras mot skjermen som står på et sted i rommet.

Når Lunde Hatfi Id begynner å snakke om skjermen, er han inne på det han kaller selve revolusjonen som endret premisset i norsk skole.

– De eldste lærerne i videregående skole beskrev at da PC-en kom tidlig på 2000-tallet, var det plutselig vanskelig å nå inn til elevene. De fikk ikke blikkontakt.

Resten er på mange måter digital historie. Og når Hatfi Id snakker om hvordan klasserommet har forandret seg de siste årene, trekker han igjen frem skjermen som den store oppmerksomhetstyven. Han peker på internasjonale studier som viser hvordan hjernen vår får helt andre forutsetninger for fokusarbeid når det er smarttelefoner og skjermer involvert.

– Det finnes eksperimenter hvor man har målt oppmerksomhetsspennet like etter at man har blitt eksponert for sosiale medier. Arbeidsminnet ble dårligere, forklarer han.

Forskningen til Johannes Hatfi Id baserer seg

på norske læreres egne opplevelser, og studien hans har derfor fått kritikk for å lide av nostalgi, at «alt var bedre før» – når lærere skal huske tilbake.

Hatfi Id selv mener det er en flokel som man ikke skal henge seg opp i.

– Jeg regnet meg frem til at en lærer i grunnskolen har opptil 19 000 timer med observasjon over 20 år. Så det er ganske mye å ta av, sier han.

– Vi må se på hva det går utover, i stedet for å snakke om hvorvidt «alt var bedre før». Hva er det som fører til at resultatene er dårligere?

Hatfi Id legger et stort ansvar på skjermen, og på tilsvarende fravær av utholdende arbeid i form av penn og papir. Men kan det også være andre årsaker til at fokuset flyter, og er egentlig barnas evne til å konsentrere seg blitt dårligere?

En misvisende fortelling

I boka «Stjålet fokus» fra 2023 intervjuer for-

fatter Johann Hari flere forskere om vår evne til å konsentrere oss i det moderne oppmerksomhetssamfunnet, og hva som er de store oppmerksomhetstyvene.

En av dem er amerikanske Joel Nigg – psykologiprofessor og en av verdens fremste eksperter på barn og konsentrasjon. Nigg er først og fremst kritisk til påstanden om at barn generelt er mindre konsentrerte enn før. Hjernen er den samme, men omgivelsene er kraftig endret, sier han.

Det gjelder også i klasserommet.

Joel Nigg forklarer opplevelsen av fallende konsentrasjon slik: Oppmerksomheten er inntakt, men selvreguleringen er ofte svekket. I stedet for «hva er galt med barna», spør Nigg: «Hva er det med miljøet som gjør konsentrasjon vanskeligere?»

Han ramser opp flere faktorer som påvirker hvordan barna bruker oppmerksomheten sin:

1. **Selvregulering.** Barnas evne til å styre unna fristelser (særlig digitale) og kilder til avbrytelser er noe som utvikles gradvis, og er også personlighetsavhengig. I 2026 har behovet for selvregulering aldri vært større.
2. **Fravær av lek og fysisk aktivitet.** Begge deler påvirker evnen til oppmerksomhet betraktelig, og studier viser at fysisk aktivitet gir en «usedvanlig stimulans» til oppmerksomhet hos barn.
3. **Søvn.** Nok søvn er essensielt om man skal klare å komme i dyp konsentrasjon.
4. **Arv og miljø.** Nigg understreker at vi har ulikt genetisk utgangspunkt for å konsentrere oss, og miljøfaktorer som stress og press i skolen, relasjoner og til en viss grad også kosthold spiller inn.

Skjermen er ikke hele forklaringen

Det er altså ikke bare skjermen som har skylda, ifølge professor Joel Nigg, men den er definitivt en stor oppmerksomhetstyv når vi skal klare å «velge» å holde fokus.

Han forklarer utfordringen med skjerm i en større sammenheng: Stimuli som gir rask belønning gjør det mer krevende å holde fokus på oppgaver som krever større konsentrasjon og innsats. For eksempel å lese en bok. Igjen er det altså muligheten til selvregulering som settes på prøve.

Den samme oppfatningen har professor Hatfield fra lærerforskningen her hjemme.

– Vi kaller det «instant gratification stimuli», og det kan for eksempel være læringsapper hvor elever får umiddelbar tilbakemelding på det de gjør, sier han.

Den umiddelbare tilbakemeldingen har ikke blitt mindre etter at KI kom inn i skolen. Hatfield mener at kunstig intelligens frarøver oss tid til å tenke, noe som igjen setter rammene for muligheten til å konsentrere seg.

– Med KI går man glipp av tiden det tar å resonnerer seg frem til ulike løsninger, når man hele tiden presenteres for fasiter, sier han.

– Men hva med de minste barna? Der er jo allerede skjermen i stor grad borte fra norske klasserom. Hvordan forklarer du mangelen på fokus der?

– Det handler om den samlede eksponeringen, både på skolen og hjemme.

Øvelse gjør mester

Så hvordan henter vi inn elever som har sklidd helt ut av fokus?

Her i Norge har det de seneste årene blitt forsket på studenter og langlesing. Studentene rapporterer selv om at de sliter med å lese lange tekster og stort pensum. Leseforsker Anne Mangen og sosialantropolog Ståle Wiig gjorde et eksperiment der universitetsstudenter ble satt i et rom sammen med en eneste oppgave: å lese pensum i fem timer. Dette gjorde de to ganger, først med mobil og PC tilgjengelig, deretter uten.

Resultatene talte for seg. Studentene opplevde ikke bare dypere konsentrasjon og en større forståelse av teksten, men først og fremst var

I dag må lærerne skifte aktivitet oftere for at elevene skal klare å følge med.

Johannes Lunde Hatfield, professor

det frigjørende å bli fratatt valgmulighetene. At de satt sammen som gruppe og leste, gjorde det også til en kollektiv mestringsoppgave.

Hatfield mener det er et poeng å gi elevene mulighet til å vise at de har selvkontroll og at de kan mestre.

– Man kan erstatte skjermbruk med langsomme prosesser hvor man nesten garanterer mestring. Det betyr at man tilrettelegger for at elevene kan legge ned en innsats og vise at de ikke styres av ytre stimuli.

I danske skoler, forteller han, driver de denne formen for atferdstrening for å øve opp konsentrasjonen.

– Elevene øver på å sitte stille, gjør sport i å være konsentrert, og så er det en seier om man får det til. På denne måten får elevene opplevelsen av hva det betyr å være fokusert på noe, hvordan det føles i kroppen.

– Så kanskje man må starte der i noen klasserom, hvis man har sklidd ut helt. Dette er trening som skaper mestring.

Hatfields tre tips til fokus

Barn er altså ikke mindre konsentrerte enn før, skal vi tro denne forskningen. De er bare mer utfordret, ikke helt ulikt resten av befolkningen. Hva barna holder på med utenom skoletid er opptil familiene, men Hatfield har en klar oppfordring til hva vi bør gjøre i klasserommet.

Gjør ubehaget til noe positivt

Når man tar fra elevene skjermen de har blitt vant til, risikerer man å gjøre ting både kjedeligere og mer ubehagelig. Men det må til, mener Hatfield.

Det er sikkert upopulært å ta fra elevene underholdningen, men det er samtidig voksne som må ta ansvar for at elevene skal kunne føle på mestring og kompetanse. En del av dataene i studiene våre viser at vi frarøver elevene i å føle seg kompetente, fordi vi frarøver dem ubehaget.

Bort med ipaden

Hatfield er klar over at han kan blir upopulær når han foreslår dette, men han mener at skjermen faktisk bør helt ut av klasserommet.

I årevis har vi forsket på hukommelse, og et av hovedelementene er at vi hele tiden må utfordre vår egen komfortsone for å komme på et høyere nivå. Da bør vi lære gjennom langsomme prosesser hvor det ikke er for mange valg, og mest mulig lineært. Måten mange læringsapper er utformet på, er å fange oppmerksomheten lengst mulig gjennom underholdende belønningsmekanismer. Spørsmålet er om denne underholdningen fører til læring? En del tyder på at det ikke gjør det.

Begrens distraksjoner og valgmuligheter

Der det er mange valgmuligheter og distraksjoner, er det mindre mulighet for ro og konsentrasjon.

– Se for deg at man bare har en lærebok i et fag, så slår man opp og skal lese fra side 12 til 30. En helt spesifikk oppgave. Men hvis man i tillegg har en ipad, kan du løse en aktivitet på veldig ulike måter som skaper forvirring. Det handler om ro og fysisk tilrettelegging for læring. Man kan heller vi elevene valgmuligheter på andre ting, som i hvilken rekkefølge man løser oppgaver, sier han.

Illustrasjon: Kristin Slotterøy

Når 40 barn sitter stille

I Hannes Lekestue har de store samlinger for barnehagebarna hver eneste dag. De peker på én avgjørende faktor for å få det til.

Tekst: Eline Aslaksen Foto: Jan Inge Haga

Barna i Hannes lekestue rekker ivrig opp hånden – klare for å bli hørt og delta i dagens samlingsstund.

Jeg sørger for avbrekk, slik at de får strukket litt på seg. Da klarer de å sitte stille enda lenger.

Erik Askeland, barnehagelærer

Utenfor barnehagen Hannes lekestue på Tjensvoll i Stavanger ligger de minste og sover i vognene sine, på rekke og rad. Inne er det et helt annet tempo.

De største barna er akkurat ferdige med å spise. Joggesko dras på, og borrelåser festes.

Men ikke alle skal ut med en gang, for en gjeng skal først samles.

– Samlingsstund er viktig for å gi barna en følelse av fellesskap, og så er det veldig mye læring i det, sier barnehagelæreren Erik Askeland.

Fellesskap og læring

Hver morgen har de to storebarnsavdelingene en felles samlingsstund, med opp til 43 barn og sju voksne. Da sitter de sammen og snakker og synger i cirka 40 minutter.

– Valget om å ha relativt lange samlingsstunder bygger på fle e hensyn, blant annet organisering, fellesskap og barnas medvirkning, sier Askeland.

Samlingsstunden starter ofte med samtaler om noe barna er opptatt av. Så synger de, gjerne fem-seks sanger. Da får to og to barn stå på bordet og syng i mikrofon. Etter sangene har ofte fle e av dem mer å fortelle.

– Samlingen utvikler seg dynamisk, og tiden går ofte fort. Varigheten på rundt 40 minutter er derfor ikke et mål i seg selv, men et resultat av barnas engasjement og deltakelse, sier Askeland.

I tillegg holder han daglig en egen samling i «Skolestuen», hvor han kan ha 20–30 barn. Her velger barna selv om de vil delta, og opplegget

varer mellom en og to timer.

– Barna konsentrerer seg godt. Jeg sørger for avbrekk, slik at de får strukket litt på seg. Da klarer de å sitte stille enda lenger.

Askeland ser på det som en styrke å samle mange barn på en gang.

– Man lærer gjennom møte med kultur, språk og andre menneskers tanker og ideer. Derfor er det mye læring i samlingsstund, og ved å samle fle e får man fle e læremestere. Samling er også viktig for å bygge fellesskap.

– Krevende med høytlesing

I fjor skrev pedagogisk leder Zahra Jemal et debattinnlegg på barnehage.no om samlingsstund og konsentrasjon. Hun mente hun

kunne se en endring hos barna. «De klarer ikke konsentrere seg», skrev Jamal.

«De mister interessen, reiser seg, snakker høyt og sier at de kjeder seg. (...) En høytlesningsstund på 10–15 minutter kan virke uoverkommelig», skrev hun.

Andre barnehageansatte Utdanningsnytt har vært i kontakt med peker på det samme.

– Jeg syns absolutt at det har skjedd en merkbar endring i barnas konsentrasjon. Det er fryktelig krevende med høytlesing, så jeg velger ofte bøker jeg tidligere leste for treåringer når jeg leser for femåringene, sier en barnehagelærer.

– Det er helt annerledes nå enn for ti år siden. Nå må jeg holde et helt vanvittig energinivå for å matche barna og holde på oppmerksomheten deres, sier en annen.

Erik Askeland er ikke helt uenig, men han tror det kan løses.

– Men det krever mer av oss voksne. Vi må tenke annerledes, sier han.

Han mener tydelige rammer og regler er både nødvendig og nyttig for barna, for å holde på konsentrasjonen deres.

– Dette fungerer som et støttende stillas for barna.

17 barn er på plass i skolestuen i Hannes lekestue, klare for dagens opplegg. Askeland klikker seg gjennom et lysbildeshow. De ser på verdensrommet, og går gjennom solsystemet, planet for planet.

Jupiter, Saturn, Uranus og Neptun, barna kan dem alle.

Ytterst på en av rekkene sitter Alma, opp-

Stillesitting
kombineres med
avbrekk med
bevegelse og
aktivitet.

Ytterst på ringene til Saturn sitter det en liten påskehare, som barna måtte finne.

slukt i tøfle e sine. Borrelåsen festes og løsnes, og festes og løsnes igjen.

– Kom Alma, så skal jeg ta tøfle e dine, sier Askeland mildt.

Under samlinger er det tydelige regler, som barna er godt kjent med. De må blant annet sitte på rumpa og de får ikke ha ting som kan distrahere, som leker, smykker, eller i dette tilfellet, tøfle .

Må holde flyten

Askeland bruker digitale verktøy til å fortelle en historie med animasjoner. Underveis løser barna oppgaver, leker, danser og lærer om ulike temaer.

Alt fra dyrearter til livet i Uganda og Roald Amundsen. Barna får ønske hva de vil ha med i den neste historien.

– Hvis man klarer å få en aktivitet til å oppfattes som en lek, så kan du mer eller mindre lære barna hva som helst, sier han.

På skolestuen har de alltid en aktivitet som innebærer dans eller bevegelse hvert 15–20 minutt. Dette mener Askeland er viktig for at barna ikke skal miste flyten, noe han mener er

essensielt under all aktivitet.

Han får støtte av Hermundur Sigmundsson, professor i biologisk psykologi ved NTNU.

– Flyt er viktig for at en aktivitet skal oppleves som lek, og leken er en sentral del av at barna skal holde på konsentrasjonen, sier han.

Sigmundsson har blant annet forsket på barns oppmerksomhet, læring og utvikling.

Han mener det er én nøkkel til at barna ikke skal miste fokus.

– Nøkkelen er at barna opplever flyt. De må få de riktige utfordringene i forhold til sine ferdigheter. På den måten blir det flyt i aktiviteten, noe som gir mestringstro og følelsen av at «dette får jeg til».

Han forklarer at de fin er sterk sammenheng mellom flyt og pågangsmot. Og pauser er en sentral del av dette.

– Det er viktig å bryte opp aktiviteten med gode pauser. Det er klare bevis for at pauser er veldig viktig for alle, ikke bare barn.

Når skolestuen nærmer seg slutten, sitter barna samlet rundt teppet, og i midten står femåringen Frida.

– Jeg vil ha Barbie Girl, sier hun.

Og så snart den velkjente Aqua-låta fyller rommet, begynner hun å danse. Hun hopper og snurrer og veiver med armene.

Barna som syndebukker

– Jeg har sett mange samlingsstunder gjennom karrieren som har gått dårlig, og i de aller fle te er det faktisk de ansatte som var problemet, og ikke barna.

Det sier barnehagelærer Tone Oppegård.

Hun opplever at barn i dag er vant til mye stimuli og høyt tempo, og at det kan påvirke konsentrasjonsevnen.

Hun understreker samtidig at voksenrollen er helt avgjørende.

– Hvis vi skal snakke om hvordan barna er under samlinger, så må vi også se på hvordan vi som ansatte er. Det er frustrerende å se at man skylder på barna når det handler like mye om at vi må gjøre jobben vår på en god måte.

Hun opplever at barn kan konsentrere seg lenge hvis opplegget føles meningsfullt for dem. Derfor er det viktig å ta ansvar for å gjøre samlingsstunden god og verdt å følge med på, mener hun.

– Jeg opplever ofte at når samlingen ikke fungerer så handler det mer om rammene og gjennomføringen enn barna. Min erfaring er at tydelige rammer gir mer rom for lek, kreativitet, trygghet og glede, sier hun.

Barnehagelærer Erik Askeland forteller at det var noe lettere å holde samlingsstund før. Ikke nødvendigvis fordi barna er mindre konsentrerte nå, men fordi de er avhengige av flere elementer. De stiller større krav enn før og krever mer tilpasning, mener han.

I likhet med Oppegård mener han at voksenrollen er den avgjørende faktoren.

– Her handler det om å være trygg i egen rolle, og å ha et bevisst forhold til hvordan man forholder seg til barna. Og dette starter lenge før samlingsstunden, det starter med det første møtet i døra om morgenen, sier Askeland.

Barna er opptatt av reglene

Forskerne Johnny Hyunh og Martin Nevland Fjeld ved Oslo Met har undersøkt hvordan samlingsstund oppleves for barnehagebarn. De intervjuet 14 barn fra fire til seks år, fra fire ulike barnehager. Hyunh fortalte i et intervju med barnehage.no at reglene ofte var det første barna nevnte når de ble spurt om hva de gjorde i samlingsstundene. De fortalte om beskjeder fra ansatte, rutiner og forventninger.

Barnehagelærer Erik Askeland mener tydelige rammer er både nyttig og nødvendig.

– Det er viktig at barna trener på å ta imot kollektive beskjeder, og at de blir vant til at det stilles krav til dem, sier han.

Og til tross for reglene opplevde forskerne fra Oslo Met at barna var engasjerte og positive når de fortalte om samlingsstundene.

To av dem som kan reglene som gjelder i Hannes lekestue, er Saga (6) og Lone (4). Mens Saga forteller, demonstrerer Lone hva som ikke er lov å gjøre. Hun setter seg ved det runde teppet i midten av rommet, og stikker føttene inn under det.

– Man kan ikke gjøre sånn! Og det er heller ikke lov til å bråke eller dytte. Og så må man rekke opp hånda hvis man vil si noe.

Det beste med samling er å få stå på bordet og synge i mikrofona, mener Lone.

– Tror du alle barna synes det er gøy med samlingsstund?

– Ja, kanskje de andre også. Kanskje ti stykker, eller elleve, eller hundre!

Lone (4), Erik og Saga (6) er alle fan av samlingsstund.

Det er viktig at barna trener på å ta imot kollektive beskjeder og at de blir vant til at det stilles krav til dem.

Erik Askeland, barnehagelærer

Starter timene med en pause

Ved Kvernevik skole tar de hyppige pauser fra undervisningen. Ifølge rektor har det gitt dem et nytt syn på barn og læring.

Tekst: Eline Asklaksen **Foto:** Jon Inge Haga

I skolegården på Kvernevik barneskole i Stavanger er endelig støvler byttet ut med joggesko. Noen elever spiller fotball, andre leker, danser eller kaster tennisball. Så ringer det inn.

– Nå kommer de rett fra friminutt, og det begynner å bli vår og varmt i luften. De kommer til å være helt ville, ler rektor Lene Margrethe Bredesen.

Men de har en plan.

På Kvernevik skole starter alle undervisningstimer med en rolig og avslappende «hjernepause». Idet elevene i klasse 3c trækker over dørstokken til klasserommet, senker roen seg. Lærer Charlotte Vikne Hinna spiller rolig musikk mens hun forteller en historie om vinden og stryker på en pute. Barna står på rekke og gjør det samme på ryggen til den foran: stryker som vinden, sterkere og sterkere.

– Elevene klarer ikke konsentrere seg når de kommer inn fra friminuttet og er helt i hundre. Med en sånn hjernepause roer de ned for å kunne finne konsentrasjonen til det som kommer etterpå, hvisker rektor.

Omfattende prosess

Hjernepausene er en del av prosjektet Hjernevennlig skole, som ble rullet ut i Stavanger i 2024. Kvernevik var en av de to første pilot-skolene.

Prosjektet handler om å tilpasse læringsmiljøet til barnas behov for bevegelse og sanseinntrykk. Det innebærer blant annet å ha hyppige og aktive pauser fra teoriundervisningen. Målet er å forebygge stress hos både elever og ansatte, samt øke konsentrasjon, læring og motivasjon.

Siden oppstarten har 19 skoler blitt med, og

nå er det lang venteliste for å delta. Skoler som innlemmes får bistand fra et tverrfaglig team for å sette det hele i gang. En person fra teamet «flytter inn» på skolen for hele året.

– Det er en omfattende implementeringsprosess, sier barnepsykolog Ingrid Kristine Aspli, som er frontfigur i prosjektet.

Hun mener det er en klar styrke at skolene får så tett oppfølging.

– Hvis man bare hadde sendt ut en Powerpoint eller sagt «kjøp denne boka», hadde det blitt helt annerledes, sier Aspli.

– Jeg tror også mange lærere er lei av fagfolk som sitter på kontorene sine og mener mye om det lærerne strever med i hverdagen. Det er bra at de er til stede på skolene.

Det er rektor Lene Bredesen helt enig i:

– Det er de som har på skoene som vet hvor de trykker, sier hun.

Bare fem minutter ekstra

Mattetimen er nå i gang i klasse 3c. En stoppeklokke på tavla teller ned fra tolv minutter, som er så lenge elevene skal jobbe stille med oppgavene i matteheftene.

Tiden økes etter hvert, i takt med økt utholdenhet hos barna.

– Når elevene jobber godt tror jeg mange lærere tenker at «nå tar vi bare fem minutter til». Men de ekstra fem minuttene går ofte ikke så bra. Det beste er å gi seg på topp, sier Aspli.

Hun forklarer at hvis man jobber konsekvent med dette over tid, vil det bli flere og flere av de gode arbeidsøktene. Aspli trekker også frem at man ikke bare bør være opptatt av hvor lenge elevene sitter stille og tilsynelatende gjør det

Litt lett massasje, noen
smil og blikk – det skal
ikke så mye til for at
hjernen får en pause.

de skal. Det er ekte «time on task» som gjelder, sier hun.

Når de tolv minuttene er omme, er det tid for en ny hjernepause. Denne gangen er det en øyekontakt-lek. Alle samles i en ring.

– Det hjelper å ha en pause når man har gjort mange matteoppgaver. Det er deilig at vi kan bevege oss mye, sier Elida (9).

Leken er enkel. Den begynner med at alle ser ned i gulvet og læreren teller ned fra tre, hvor så alle ser opp på en i ringen. Hvis de får øyekontakt, er de ute.

Etter leken, som tar cirka tre minutter, går elevene tilbake til pultene sine, og er klare for å jobbe videre.

– Når man har hatt pause blir det lettere å sitte stille, sier Anea (9).

– Dette krever øvelse

Hjernepausene kommer i ulike former, alt fra en enkel tøy og bøy, til leker, sang og dans.

– Vi prøver å få inn samspill mellom elevene.

Som i den leken vi hadde nå, når de får øyekontakt og er i et gjensidig, positivt samspill, da føler de seg sett og det blir lettere for hjernen å nullstille seg, sier lærer Charlotte Hinna.

En ting er å gire opp tredjeklassingene med en lek, noe annet er kanskje å få dem til å ta med seg denne nye energien inn i neste oppgave på en positiv måte. Dette er imidlertid ikke noe Hinna syns er utfordrende.

– Det er veldig, veldig sjelden at det er vanskelig for dem å finne roen etter en hjernepause.

Rektor Brede sen mener Hinna selv skal ha mye av æren for hvor godt dette fungerer i hennes klasse.

– Vi har fle e lærere som syns det er vanskelig, men Charlotte har vært fl i k til å øve. For dette er noe som krever øvelse, både for lærerne og elevene, sier hun.

Det er ingen konkrete føringer på hvordan hjernepausene skal se ut. Læreren må selv finne ut hva som fungerer i klassen og hva som føles naturlig å gjennomføre. Brede sen tror det

ville føltes invaderende om lærerne skulle fått beskjed om at «Du må gjøre dette».

– Da jeg var lærer kunne jeg strekke meg til en «hode, skulder, kne og tå». Men det må ha vært en god dag, ler hun.

– Handler om mer enn pauser

Cecilie Everts en er en del av forskerteamet i Hjernevennlig skole-prosjektet. Hun forteller at fle e studier viser at sansemotoriske øvelser øker hjernens kapasitet til å konsentrere seg.

Slike øvelser kombinerer sanser og bevegelser, som musikk, bevegelse og aktiv lek, slik som hjernepausene ofte inneholder. Hovedpoenget er å regulere hjernen så den er mottakelig for det som kommer, enten det handler om å roe ned etter høyt aktivitetsnivå i et friminutt, eller å gire opp etter lavt aktivitetsnivå, som en matte time.

– Det handler om rett stimuli til rett tid, og det krever kompetente lærere som vet når barna trenger hjelp til å komme «ned» eller

Ingrid Kristine Aspli er
barnepsykolog og primus
motor bak Hjernevennlig
skole-prosjektet.

Matteøktas første
hjernepause er i gang
i klasse 3c. Lærer
Charlotte Hinna forteller
en historie om vinden
som blåser sterkere
og sterkere.

De ekstra fem minuttene går ofte ikke så bra. Det beste er å gi seg på topp.

Ingrid Kristine Aspli, barnepsykolog

«opp» i aktivering, sier Evertsen.

Men hun vil at en ting skal være klart: Hjernevennlig skole handler om mer enn bare pauser.

– Det handler om et skifte i barnesynet. Det å gå bort fra tanken om at barn bare må «ta seg sammen og oppføre seg», men heller at lærerne virkelig har troen på at barn gjør så godt de kan, og at det er deres jobb å hjelpe barna i balanse og spille dem gode.

Foreløpig er det imidlertid for tidlig til å presentere konkrete tall og funn for prosjektet. De første tallene skal presenteres til sommeren.

– Det må gå tid før man kan ha noen resultater som er valide. Om skolen hadde hatt et steinbra resultat på nasjonale prøver i høst, så kan det være 150 grunner til at det skjedde akkurat nå, sier Aspli.

Merkbar forskjell hos elevene

Noen foreløpige funn har de da likevel. På årets medarbeiderundersøkelse ved Kvernevik skole

skårer de bedre på samtlige faktorer. Lærerne oppgir mer indre motivasjon, mestringstro, rolleklarhet og et bedre mestringsklima. De erfarer også mindre utagering på skolen og økt skolenærvær blant elevene.

– Dette viser at de ansatte trives bedre på jobb, og jeg tror definert at det er fordi vi nå driver hjernevennlig. Det har en stor effekt på lærerne, ikke bare på elevene, sier rektor Lene Bredesen.

Når det gjelder elevene, opplever de fle til at hjernepausene bidrar til økt fokus, men for enkelte kan de være forstyrrende.

– Men vi ser tegn til at skoler som har brukt god tid på å iverksette hjernepauser på konstruktive måter har elever som er utelukkende positive til dem, sier Evertsen.

Lærer Charlotte Hinna opplever at det er en merkbar forskjell hos elevene. Hun sier at de er lettere å regulere, og at de er blitt bedre på selvregulering. Hun mener også at hjernevennlig skole har vært positivt for læringen og

klassekulturen.

– Disse metodene gir økt mestring, som igjen gir glede og motivasjon. Jeg kan aldri undervise uten å drive hjernevennlig, dette har blitt den nye normen.

Endring i barnesyn og holdninger

Aspli forteller at en grunntanke for prosjektet er å se bak atferden og spørre seg hvorfor barn reagerer slik. Rektor Bredesen nikker.

– Vi har fått en bedre forståelse for de årsakene til at ting skjer, som hvorfor barna mister fokus. Det har hjulpet oss med å sette tanker og holdninger vi allerede hadde i system.

Hun forteller at prosjektet har endret hele grunnsynet de har på skolen. Derfor er det ikke mulig å gå tilbake til slik det var før, mener hun.

– Om du skal jobbe her, så må du være en del av dette og identifisere deg med de tankene og holdningene vi har her på Kvernevik.

DETTE ER RØRE

RØRE er et folkehelseprosjekt i skolen som kobler fysisk aktivitet, kosthold og søvn til bedre læring.

Målet er bedre helse, trivsel og læringsresultater, og at flere elever fullfører skoleløpet.

Startet i 2018 i Østfold og ble videreført til Viken. 26 videregående skoler i Viken deltok i 2020-2024. Er nå i siste fase i 10 videregående skoler i Østfold under navnet «RØRE mer». Avsluttes i 2026.

Tiltaket er støttet av Sparebankstiftelsen DNB, og skal dekke mer bevegelse i skolehverdagen, sunnere mat og gode søvnvaner.

Seks minutter som skjerper hjernen

På Kalnes videregående stopper undervisningen midt i timen. Elevene hopper, løper og blir andpustne – i bare noen minutter. Forskning tyder på at det kan være nok til å gi bedre konsentrasjon.

Tekst: Silje Vernøy Slaaen **Foto:** Bjørn Asle Grimstad

Seks minutter med 100 repetisjoner av militærøvelser som «jumping jacks», «burpees» og spenst hopp, for de som er bevandret i treningsterminologien. Det er ett av mange eksempler på en RØRE-pause – og de gjennomføres midt i timen ved Kalnes videregående skole i Østfold.

– Det å få fysiske avbrekk i løpet av dagen. RØRE-pauser er et konkret tiltak for å bedre konsentrasjonen.

Fagleder i kroppsøving og idrettsfag Rolf Inge Ølberg forklarer mens han viser frem plakater og en kortbunke med forslag til ulike øvelser.

Her er det noe for enhver treningspreferanse og fysisk utgangspunkt. Felles for dem alle er at pulsen skal skikkelig opp.

– Fra sentralt hold har det vært et ønske om å få mer fysisk aktivitet inn i skolehverdagen. Da er det lett å tenke at gymsalen må være ledig, man må sette av en time, og så må man ha en lærer tilgjengelig. Men her er det snakk om å gjøre det enkelt, sier Ølberg.

I tillegg til å være fagleder ved Kalnes videregående er han prosjektleder for RØRE i videregående skole. Sammen med Cathrine Rød Gundersen har han ledet RØRE siden 2020.

Målet er å få fle e barn og ungdom opp av

stolen, slik at de oppnår den nasjonale anbefalingen om minst én time daglig fysisk aktivitet. I dag tilfredsstiller bare om lag halvparten av 15-åringene denne anbefalingen.

– Før tenkte man at det måtte minst en halvtime til for å få effekt, men nyere forskning viser at all fysisk aktivitet har verdi, sier Ølberg.

I tillegg til aktive pauser med trappehopp, stollek og joggeturer rundt skolebygget har RØRE-prosjektet også fokus på søvnundervisning og næringsrike skolemåltider. Sistnevnte er gratis på Kalnes, for både elever og lærere.

– Lærerne spiser sammen med elevene i kantina. Vi befin er oss i et sosioøkonomisk rødt område, og gratis mat er et viktig tiltak.

Ser at konsentrasjonen bedres

Svein Barene, professor i fysisk aktivitet og helse ved Universitetet i Innlandet, har forsket på hvordan RØRE-pauser påvirker konsentrasjonen hos elever. Våren 2023 gjennomførte han en pilotstudie ved fem videregående skoler, der elever fra både studiespesialiserende og yrkesfag deltok.

– I piloten undersøkte vi selektiv oppmerksomhet gjennom to tester, som ble gjennomført minst tre timer før og rett etter en 6-7 minutters RØRE-pause.

Sander Nicolai Heiberg og Ketil Fardal er midt i en RØRE-pause. Her får musklene og utholdenheten kjørt seg.

Resultatet viste betydelige forbedringer i selektiv oppmerksomhet, altså at elevene reagerte raskere, etter gjennomført RØRE-pause.

– Det skal altså ikke mye til, verken tidsmessig eller i innsats, for å bli mer fokusert, sier Barene.

Han holder nå på å analysere funnene fra hovedstudien i RØRE-prosjektet. Foreløpig er det for tidlig å si noe om resultatene.

Blir svett i genseren

I tredjeklasse på idrettsfag er det RØRE-pause. Elevene jobber i par med styrkeøvelser og følger en video med instruksjoner. Og selv om dette er idrettslever – de har faktisk selv spilt inn videoene – ser vi at det koster. Genseren rekker å bli ordentlig svett i løpet av seks minutter.

– Dere trener jo antakelig daglig likevel. Er en RØRE-pause noe poeng for idrettslever?

– Ikke alltid, kommer det samstemt fra tre gutter vi har fått ut på gangen.

Likevel merker de godt hvor mye generell fysisk aktivitet har å si for fokus og prestasjoner i klasserommet.

– Det er veldig digg de dagene vi starter dagen med aktivitet, sier Sander Nicolai Heiberg.

Samtidig erkjenner de at selve RØRE-pausen

ikke gjennomføres veldig ofte i deres klasse. Dagens økt ble satt i gang fordi Utdanning kom på besøk.

– Som regel får vi fem minutter, og så strekker vi på oss. Noen går ut eller sitter på mobilen, fortsetter Heiberg.

Prosjektleder Ølberg innrømmer at det foreløpig er litt ulik praksis blant lærerne. Ikke alle har RØRE-prosjektet helt «under huden» ennå.

Nøkkelen for å gjennomføre slike pauser er å sette terskelen lavt, mener hjerneforsker Ole Petter Hjelle.

Han har vært faglig støttespiller i RØRE-prosjektet, og er kollega med professor Barene ved Universitetet i Innlandet.

– Det er ikke så mye som skal til, pausene behøver ikke være langvarige, og alt er bedre enn ingenting. Blir øvelsene for omfattende, er nok det den beste måten å skremme mange bort, sier han.

Hjelle forklarer at det er en dokumentert sammenheng mellom lek, bevegelse og aktivitet – og evnen til å konsentrere seg og være oppmerksom.

– Vi tror blant annet det handler om økt blodsirkulasjon. Man får inntil 30 prosent mer blod til hjernen ved bevegelse, sammenlignet

med stillesitting. Derfor tror vi at unge lærer bedre når man er i bevegelse. I tillegg vet vi at du skiller ut en rekke kjemiske stoffer som gjør deg mer oppmerksom når du beveger deg, sier Hjelle.

Null tro på dobbeltøkter

Ni av ti førsteklasinger oppfyller helsemyndighetenes anbefaling om minst én time fysisk aktivitet om dagen. Men studier viser en tydelig nedadgående kurve i aktivitetsnivå jo eldre elevene blir. Det er også markante forskjeller på gutter og jenter, hvor guttene er mer aktive gjennom hele barndommen.

– Ser vi på niåringer, oppfyller 73 prosent anbefalingen. Hos 12-åringer er det bare halvparten, og det er enda lavere jo eldre de blir, forteller Hjelle.

– Noen skoler har 90, og helt opptil 120 minutter lange økter, og det er opp til lærerne å legge inn pauser. Hva tenker du om det?

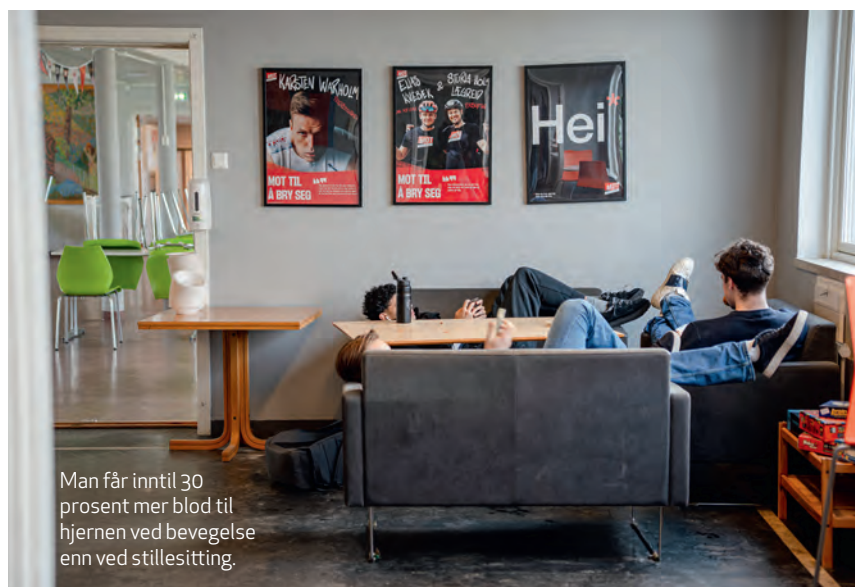
– Lange økter er veldig lite hensiktsmessig, og støttes heller ikke av pedagogikk og forskning. Øktene bør stykkes opp med pauser og veldig gjerne bevegelse i tillegg, sier Hjelle.

– Unge er genetisk kodet til bevegelse. Det er en helt naturlig del av det å være ung.

Det skal ikke så mye til, verken tidsmessig eller i innsats.

Svein Barene, professor i fysisk aktivitet og helse, Universitetet i Innlandet

Man får inntil 30 prosent mer blod til hjernen ved bevegelse enn ved stillesitting.

Rolf Inge Ølberg har et mål om at RØRE-pauser skal bli like naturlige i fremtiden som det å ta opp mobilen er i dagens pauser.

Unge er genetisk kodet til bevegelse.

Ole Petter Hjelte, hjerneforsker

Det er forslag til øvelser som passer for alle. Felles for dem er at de får opp pulsen.

Klare for Kim og lek

NORD-KOREA: I april er det skolestart, og nye elever brøyter seg gjennom de fargerike båndene på vei mot en ny etappe i livet. På timeplanen står blant annet en inngående opplæring i livene til lederen Kim Jong-un og hans forgjengere Kim Jong-il og Kim Il-sung, samt ideologien til landets regjerende parti. Men forhåpentligvis blir det også noe tid til lek og moro.

Jenter får undervisning på en privatskole i Kabul. Men etter 6. klasse er det slutt.

To millioner jenter vil bli frarøvet skolegang

I Taliban-styrte Afghanistan må jenter slutte etter barneskolen. Det får konsekvenser.

AFGHANISTAN: Etter at den islamistiske Taliban-bevegelsen på nytt tok makten i landet i 2021, har jenter i praksis måttet slutte skolen etter 6. klasse. Nå anslår FN-organisasjonen Unicef at om fire år vil to millioner jenter vil være uten lengre skolegang enn dette. Dette vil også få konsekvenser for antallet lærere og helsearbeidere, advarer Unicef. Ifølge organisasjonen vil det trolig bli 20 000 færre kvinnelige lærere og 5400 færre helsearbeidere i 2030.

Lærerlønnen i Mississippi er bare litt over halvparten av lønnen i California.

Reallønnsfall for lærere tross lønnsøkning

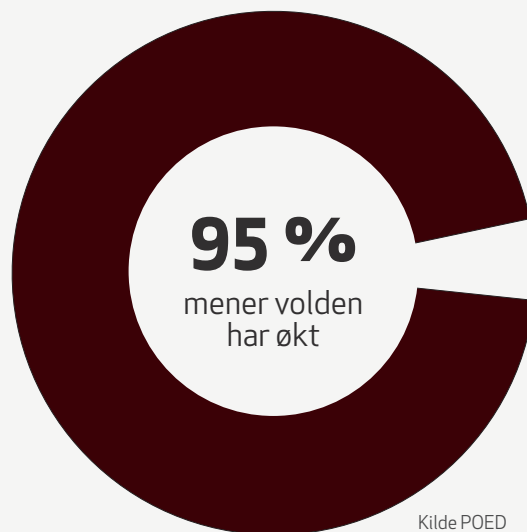
Høye levekostnader og inflasjon fører til at amerikanske lærere har fått svekket kjøpekraft de siste ti årene.

USA: Gjennomsnittslønnen for lærere i offentlig skole i USA steg til 74 495 dollar i fjor, tilsvarende rundt 700 000 kroner. Det er en økning på 3,5 prosent fra året før. Nye tall fra lærernes fagforening, National Education Association (NEA), viser imidlertid at lærere i dag tjener mindre enn de gjorde i 2017 når man justerer for inflasjon. Det melder allmenkringkasteren NPR.

Rapporten anslår at lærernes reallønn har sunket med nesten 5 prosent det siste tiåret.

– «Dedikerte pedagoger møter opp hver dag i klasserom over hele landet for å inspirere, støtte og løfte elevene sine, men altfor mange strever for å bli værende i yrket de elsker», sier NEA-president Becky Pringle i en pressemelding.

Tallene viser også store geografiske forskjeller. Mens lærere i California tjener over 100 000 dollar i snitt, ligger gjennomsnittslønnen i Mississippi på i underkant av 55 000 dollar.

Mer skolevold på Kypros

Nesten alle lærere i barneskolen mener volden har økt.

KYPROS: 95 prosent av lærerne mener det er blitt mer vold i barneskolen. Det går fram av en undersøkelse som er gjennomført av organisasjonen for lærere i barneskolen, POED.

Litt over halvparten føler seg ikke trygge, og de mener skolen ikke er trygge omgivelser for barn, skriver nettavisen In-Cyprus. 65 prosent av lærerne mener forstyrrende oppførsel fra elevene går ut over kvaliteten på undervisningen, og like mange sier de ofte er utslitt av jobben.

Samtidig svarer 58 prosent at de ofte opplever tilfredsstillelse av jobben, og 64 prosent mener de har en positiv påvirkning på elevenes liv.

HØGSKULEN I VOLDA

Løpande opptak

Vidareutdanning for lærarar

I eit arbeidsliv i rask endring blir fagleg tyngde stadig viktigare. Som lærar er du med på å forme framtida – derfor er kompetanseutvikling ei viktig investering.

hivolda.no/vidarelaerar

Robboten Robbie får fart på praten

På Frydenhaug skole får elevene undervisning av en robot. Men ingenting tyder på at Robbie tar over lærernes jobb med det første.

Tekst: Dina Jeanette Danielsen
Foto: Bjørn Asle Grimstad

– Hva spiser en robot? spør Rasmus.

Han tygger på et blått viskelær og ser ut i lufta mens han venter på svar.

– Jeg spiser strøm. Hva liker du å spise? svarer Robbie, som roboten heter.

– Jeg liker å spise pølse og pølsebrød til middag, kontrer Rasmus.

I et møterom på Frydenhaug skole i Drammen sitter tre elever i ulik alder rundt et bord. Dette er en spesialskole med rundt 90 elever, der mange av elevene har en autismediagnose.

– Pølse er også godt, sier Robbie.

I pausene i samtalen hører man klapping på et tastatur. Det er lærer Jarle Hollund som er «hjernen» til den lille roboten i dag.

Samtalen med Robbie er en del av et stør-

re prosjekt. ROSA-prosjektet er et femårig forskningsprosjekt der 20 elever med autismespekterforstyrrelse har prøvd ut hvordan roboter kan brukes i undervisning. Prosjektet er nå i en avsluttende fase, og forskerne mener resultatene peker i positiv retning:

– For fle tallet av elevene ser vi økt engasjement, økt oppmerksomhet og økt læring av sosiale ferdigheter. Dette er forutsetninger for læring. Så hypotesen er at det gir potensial for økt læring, sier sjefforsker på prosjektet, Kristin Skeide Fuglerud fra Norsk Regnesentral.

Hun påpeker at studien er liten, og at det kreves mer forskning for å si noe sikkert om læringseffekten. Man vet for eksempel ikke om det elevene lærer i klasserommet, blir

Rasmus Kristiansen med lærer Ragnhild Flaten, elev Amir Mohammed Ali og lærer Kjersti Engedalen.

overført til andre settinger.

– Det er ekstremt vanskelig å måle om dette faktisk gir læring, og hva som skjer når roboten tas bort. Vi ser enkeltteksempler på at ferdigheter overføres, men vi har ikke klart å samle systematiske bevis på det, sier Fuglerud.

Det er blitt forsket på roboter i samspill med autistiske barn før, men de fleste tidligere studier er gjort i en klinisk setting, ikke i et klasserom som her.

Styres av lærerne

Skolen har fått være med på å velge robot, undervisningsopplegg og medvirke til utforming av studien. Lærerne har også gjennomført forskningssesjonene og vært med å tolke dataene.

Roboten er nesten i øyehøyde med elevene når den står på bordet – og Robbie vrir hodet mekanisk mot den som snakker.

Han reagerer på stemmer, har ulike aktiviteter man kan velge fra og styres via en fjernkontroll, som også brukes til å skrive inn dialog.

Men akkurat i dag funket ikke fjernkontrollen; selvfølgelig.

En nettverkskabel er reserveløsningen. Og prat, dans og sang styres fra en MacBook i hjørnet av bordet. Robbie innfrir likevel fort forventningene med en klassisk robotdans som en del av repertoaret.

Stemmen er lys og vennlig, med en liten robot-aksent i den ellers så østlandske tonen. Hadde han hatt litt pels, kunne han fort blitt en

ny kosebamsefavoritt.

Da forskningen startet for fem år siden, hadde ikke kunstig intelligens og språkteknologi kommet langt nok for denne målgruppen.

Utfordringer med stabilt nett, kommunens brannmur og andre tekniske ting har generelt vært en av barrierene i prosjektet.

Men en av de viktigste lærdommene fra prosjektet er ifølge forsker Fuglerud at teknologi i seg selv ikke er nok.

Læreren er avgjørende

– Robotene kan ikke erstatte den kompetansen læreren har. Når lærerne har god kompetanse, kan de bruke den på en veldig god måte, sier hun.

– Men kan teknologi bli en «quick fix» på

Amir Mohammed Ali synger «hode skulder kne og tå» med Robbie.

ROSA-PROSJEKTET

- Prosjekt: Robotstøttet læring for barn med ASF (ROSA) (ProsjektID i Forskningsrådet: 321821)
- Partnere/kunde: Innocom AS, Cyberbook AS, Universitetet i Sørøst-Norge, Drammen kommune, Frydenhaug skole og ACER, University of Birmingham
- Finansiering: Norges forskningsråd (12 millioner) og egeninnsats fra Frydenhaug skole og de industrielle partnerne (totalt ca. 14,5)
- Periode: 2021 – april 2026

Kilde: Norsk Regnesentral

Man må ikke være så redd for å prøve nye ting.

Renate Jensen, rektor ved Frydenhaug skole

strukturelle utfordringer i skolen? At den bare blir satt inn som en slags underholdningsmaskin med sanger og dans, i mangel på lærere?

– Ja, det er en viss fare for det. Jeg husker selv at hvis vi hadde vikar på skolen, så fikk vi spille spill eller se film. Så det kan jo skje. Men det er en fare hvis man tror at bare ved å sette roboten der, så øker læringen. For det gjør den ikke nødvendigvis, sier forsker Kristin Skeide Fuglerud.

Kan bli lettere å snakke med mennesker

Robbie har Frydenhaug skole fått til odel og eie. Og skolen har ingen planer om å slutte å bruke den.

– For noen kan faktisk det å prate med en robot være en åpning inn til å kunne ha en samtale med andre mennesker, sier rektor Renate Jensen.

Hun forklarer at mange elever på autismespekteret kan oppleve sosial kommunikasjon som krevende. I møte med andre mennesker må de forholde seg til fle e ting samtidig – blikk, mimikk, kroppsspråk og tonefall.

Med roboten blir samspillet mer forutsigbart, og det kan gjøre det lettere å holde fokus på det som blir sagt.

– Derfor var det et bevisst ønske om å få en robot som var nøytral i uttrykkene sine, og som faktisk så ut som en robot og ikke et menneske, forklarer Jensen.

Robbie brukes i undervisning for elever med autismespekterforstyrrelse ved Frydenhaug skole i Drammen.

– Men er det ikke viktig å lære å prate med andre mennesker? Hvordan kan en robot erstatte det?

– Aldri. Det kommer alltid først interaksjon med et menneske, og så kommer Robbie etterpå.

Rektoren har stor tro på Robbie som et supplement i undervisningen, i kombinasjon med gode pedagoger.

Hun beskriver et uvanlig stort engasjement på skolen. Samtlige lærere har vært involvert på en eller annen måte.

– Og det er ingen som har klagd, selv om det har kostet. Det er ganske unikt. Når vi ser hvordan elevene reagerer når Robbie kommer inn, da er du berga. Da spiller det ikke så stor rolle hvor krevende det har vært å få det til.

Samtidig legger hun ikke skjul på at prosjektet har krevd mye.

– Det koster av ressurser, det koster tid. Det koster engasjement. Det koster egenkapasitet til å kunne gjøre noe i tillegg til den faste stillingen, sier hun.

Likevel mener hun erfaringene er så gode at andre skoler bør tørre å prøve.

– Hopp i det. Man må ikke være så redd for å prøve nye ting. Går det ikke, så går det ikke. Da har man prøvd.

Statped er avventende

Statped har lite erfaring med denne typen teknologi og vil ikke konkludere om prosjektet i Drammen.

– Generelt så mener vi at det å ta i bruk all type teknologi krever god faglig kompetanse og god kjennskap til hvordan elever med nevrodivergens fungerer. Personer med autisme er forskjellige. Noen vil motiveres veldig av å bruke teknologi og synes dette er en spennende måte å lære på, mens andre vil kanskje ikke ha særlig nytte av det.

Avdelingsleder Mari Kalvø understreker at det er avgjørende hvordan teknologien brukes, og hva målet er.

– I vår rådgivning legger vi vekt på at personer rundt bør ha ferdigheter til å forstå personer med nevrodivergens. Det er ikke nødvendigvis eleven som skal endres. En slik tilnærming vil kunne føre til maskering, noe

som igjen kan skape stress og være energikrevende for eleven som har autisme.

På spørsmål om dette bør ruller ut til fle e skoler, er hun tilbakeholden.

– Generelt bør slike tiltak være godt forskningsforankret. Det er mange uavklarte spørsmål rundt effekt og bruk av denne teknologien som vi tror det er nyttig at det nå samles systematiske erfaringer med og forskes nærmere på, skriver Kalvø.

– En venn

Tilbake på møterommet går økten med Robbie mot slutten. Lærerne samler sammen de folierte arkene med symboler som ligger spredt på bordet. Rasmus spør om han kan få ta bilde av Robbie på iPaden.

– Hva er det du liker så godt med Robbie? spør en av lærerne, og ser på Rasmus.

– At han er en venn, svarer han.

Etter en liten foto-seanse blir det stille i rommet. Så skruer læreren av roboten. Hva som skjer når Rasmus og de andre elevene går ut av klasserommet, vet forskerne fortsatt for lite om.

Når ordene mangler.
En fagbok om seksuelle overgrep.

Av Mari Dalen Herland
Fagbokforlaget
160 sider

Så setter vi oss på huk
Filosofi på høyde med barn

Sigurd Hverven
Dreyer
284 sider

Eit tema som alle som møter barn

Boka tar opp seksuelle overgrep, som vi veit skjer. Samstundes er det eit tema som er vanskeleg å ta inn over seg.

Meldar: Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen på Vestlandet

Nettopp derfor treng vi bøker som dette, som minner oss på at overgrep skjer, og av og til skjer det nær oss. Her kjem omgrepet traumebevisst omsorg (TBO) inn, forklart gjennom at ein ved å møte andre med eigen ro og tryggleik, skaper ro og tryggleik hos den andre. Det er òg beste måten å møte eit barn som testar ut om ein vaksen toler å høyre om seksuelle overgrep.

Det er store mørketall for omfanget av seksuelle overgrep, og oftast går det lang tid før den som er, eller har vore, utsett for det, fortel. Men åtfërda kan være prega, gjennom ei endring der barnet vert aukande rastlaus, utviklar eteforstyring, snakkar om «vondter» eller får vanskar med å følge med.

I tillegg kan barnet verte utagerande eller

vise seksuelt utfordrande atferd. Å verte utsett for seksuelle overgrep vert klassifisert som traumatisk oppleving, og omgrepet traume vert avklara i boka. I drøftinga av traume peikar forfattaren på at ikkje alle opplevingar skaper traumereaksjoner, men at vedvarande og gjentakande overgrep vil det gje ei stressbelastning som påverkar nervesystemet.

Eit tema som har fått aukande merksemd dei siste åra, er overgrep begått av søsken. I boka vert det vist til familiar som gjerne er prega av dårlege forhold mellom barn og foreldre. I nokre familiar er seksuelle grenser flytta, slik at barn vert eksponerte for voksne sin seksualitet, uten at dei direkte vert trekt med. Forfatteren forklarer slike overgrep som relasjonelle, utan å bruke

En usedvanlig tilnærming til filosofi

En ung velskolert filosof har gått sine læremestre etter i sømmene og avdekket at barn er en blind flekk i filosofien.

Anmelder: Ingeborg Tveter Thoresen, tidligere rektor og førstelektor ved Høgskolen i Vestfold

Med solid kunnskap i filosofiens ulike tradisjoner og som far til fire små barn inviterer Sigurd Hverven leseren til å sette seg på huk med ham og følge hans tenkning om barn i samtale med ulike filosofiske tradisjoner.

«Et stort flertall av de mest toneangivende europeiske filosofer hadde svært lite kontakt med barn i hverdagen. (...) Det ser ut til at fraværet av barn i filosofenes liv har ført til et fravær av barn i filosofenes tenkning historisk sett», sa boken forfatter til Morgenbladet i november i fjor. Han påstår ikke at det er en nødvendig sammenheng, men han hevder at vestlig filosofi har tatt et voksent perspektiv for gitt.

Det er oppsiktsvekkende i og med at barn utgjør en stor del av befolkningen, og barndom har

en grunnleggende betydning både psykologisk og sosialt. Dessuten legger verdensvide organisasjoner som UNICEF og UNESCO stor vekt på barns livsvilkår og utdanning. Tross reorientering der man har tatt inn både feministiske og anticolonialistiske perspektiver, er barnets perspektiver fremdeles fraværende, sier Hverven. Fagfilosofene er opptatt av å stille de store spørsmålene i livet. Hva er væren? Hva er mennesket?

Hverven tar imidlertid opp temaer i «utkanten av filosofiens interessefelt. (...) Et hovedpoeng er at barn er ikke defekte voksne, men distinkte særegne, mennesker», sier han (s.17). Riktignok er pedagogikk opptatt av barnet, gjerne i relasjoner og i et læringsperspektiv. Hverven spør og undrer seg over hva barn er, helt fra det er i mors liv.

og unge bør kjenne til

det som orsaking for at det skjer.

Skal seksualitetsundervisninga være god, fordrar det eit trygt klassemiljø. Her kan lærar og elevane saman komme fram til kva omgrep som kan nyttast på kjønnsorgan og seksuell åtferd, og på den måten gje elevar eit språk for å forstå og forklare innanfor dette temaet.

Forfattaren legg vekt på at undervisninga må bryte med heteronormen, som inneber ei brei vinkling til individualitet i seksuell legning, slik at det kan opplevast som OK å være homofil eller transperson. Boka viser til ei rekke ulike program som kan nyttast inn i undervisning og førebyggjande arbeid.

Boka bygger på ein intervjustudie gjennomført av forfattaren, og i tillegg til ein grundig fagtekst er her case og utdrag fra intervju. Dette gjer at boka viser både det teoretiske bakteppet og den komplekse emosjonaliteten som kan være innvevd i overgrep.

ofi

Nettopp barns liv har Hverven fanget i sine kapitler Begynnelse 1 og 2, Avhengighet, Sinne, Nysgjerrighet, Berøring, Tillit, Fellesskap, Lek og Dyr.

Hverven tilfører det pedagogiske felt – og dets politikere – en ballast der valg har store konsekvenser for yrkesutøvelse og barn. Nettopp i en tid da vi ris av diskusjoner om KI, er det nødvendig med refleksjon over tekster, gamle og nyere, som har formet de dype strukturene i våre tenkning og forståelse av hva et menneske er, vår tilblivelse, relasjoner, symmetri og asymmetri, ansvar og makt, slik Hverven gjør. I møte med læringsperspektivet som fremmes i økende grad, tar han et oppgjør ved å sette seg på huk med filosofer, i barnets øyehøyde. Les hans kapittel om lek, der han drøfter leken med Gadamer og Skjervheim. Den instrumentelle leken svikter barnet. Den gjør lek til objekt for samfunnsmessige formål.

Vi trenger filosofi. Hverven har gitt et usedvanlig bidrag som alle som har med barn å gjøre kan glede seg over og takke for.

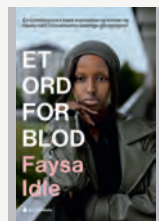
MINE FAVORITTER

Mente dere det
Thomas Korsgaard
(2023)

Etter overfallet

En kortroman med en sterk tekst som egner seg godt i norskundervisningen. Den handler om en ung mann som blir utsatt for et hatefullt overfall, og om hvordan han i ettertid forsøker å forstå hva som skjedde, og hva ordene som ble sagt egentlig betyr. Teksten kan leses i løpet av en dobbelttime, noe som gir god tid til både lesing og samtale i klassen. Den finnes også på dansk, og kan derfor brukes til å arbeide med nordisk språkforståelse samtidig som elevene møter aktuell samtidslitteratur.

Et ord for blod
Faysa Idle
(2023)

I skyggen av gjengkrigen

Faysa Idle vokser opp i forstaden Tensta i Stockholm, i et miljø preget av gjengkriminalitet, vold og lojalitetsbånd. Hun er lillesøster til en kjent gjengleder og opplever hvordan venner og familie dras inn i en brutal konflikt. Boka er en personlig fortelling om å være ung kvinne i skyggen av gjengkrigen, og om å forsøke å finne sin egen vei ut av vold, sosial kontroll og frykt. Boka åpner for viktige samtaler i klasserommet om tema som skam, ære, lojalitet, identitet og vold i ungdomsmiljøer.

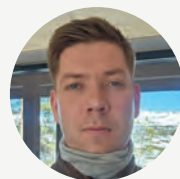
Sjøkuer og andre utryddelser
Lida Turpeinen
(2023)

Sjøkuas skjebne

På 1700-tallet oppdaget forskeren Georg Wilhelm Steller et enormt og fredelig sjøpattedyr i Beringhavet – det som senere ble kjent som Stellers sjøku. Romanen følger både dette dyret og menneskene som bestemte dets skjebne, fra oppdagelsen til forskere som senere forsøker å forstå og rekonstruere arten. Historien knytter sammen vitenskap, oppdagelsesreiser og menneskets forhold til naturen. Boka viser hvordan litteratur kan gjøre vitenskap, historie og miljøspørsmål levende og aktuelle for dagens lesere.

Ole Kristian Skavhaug

Lektor ved Cissi Klein videregående skole i Trondheim

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom).

Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Arkivfoto: Sijje Katrine Robinson

MATEMATIKK

Barn lærer matematikk gjennom lek, men tar vi det på alvor?

Gjennom lek med klosser utforsker barn former og størrelser, påpeker Afshan Ali.

Problemet er ikke at barn ikke kan matematikk, men at vi voksne ikke alltid ser den.

Når vi hører ordet matematikk, tenker mange på noe avansert og vanskelig. Det er lett å tro at små barn i barnehagen ikke forstår slike begreper. Samtidig vet vi at barn har ulike forutsetninger og ulik språkutvikling, noe som gjør det ekstra viktig at personalet har kunnskap om hvordan barn lærer tidlig i livet.

Mange har observert hvordan barn velger den største isen, ber om mer syltetøy på vaffelen, velger den største leken eller diskuterer hvem som har funnet flest steiner. Dette er eksempler på at barn bruker matematiske begreper i hverdagen, uten å være bevisste på det selv. Likevel blir ikke denne læringen alltid tatt på alvor. Både barnehagen og foreldre kan bli mer bevisste på dette.

Gjennom økt bevissthet kan vi støtte og styrke barnas matematiske utvikling ved å være til stede, veilede når det er naturlig, og gi ros og

oppmuntring. Forskning viser at barn utvikler matematiske ferdigheter allerede i barnehagealder, blant annet innen form, mønster, telling, mengde og størrelse. Dette kommer til uttrykk når barn for eksempel sorterer leker eller teller objekter.

Matematiske erfaringer i lek legger grunnlaget for senere læring i skolen. Læring skjer i samspill med omgivelsene, og derfor er en bevisst voksenrolle viktig.

Leken er en av de viktigste arenaene for matematisk utvikling. Barn trenger ikke voksenstyrte aktiviteter for å lære grunnleggende begreper. De møter matematikk gjennom lek med former, tall og mønstre.

Når barn pusler, utvikler de romforståelse. Når de rydder, sorterer de etter type, størrelse eller farge. Slike situasjoner gir gode muligheter for støtte fra voksne. Gjennom prøving og feiling ut-

**Meningene
dine er viktige
for oss!**

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

vikler barna logisk tenkning og problemløsning.

Mange forbinder matematikk med skole, men dette synet undervurderer betydningen av tidlig erfaring. Rammeplanen understreker at personalet skal bruke matematiske begreper aktivt i hverdagen.

Både foreldre og barnehagelærere kan støtte barns utvikling ved å sette ord på det barnet gjør, med begreper som «større», «mindre» og «mønster», og stille spørsmål som «hvilken er størst?» eller «hvem har flest?».

Men hvorfor blir ikke dette tatt på alvor? En viktig grunn til at dette ikke tas på alvor, er et snevert syn på matematikk. Det forbindes ofte med riktige svar og tester, heller enn utforskning og forståelse. Dette begrenser voksnes evne til å se barnas matematiske kompetanse i lek.

Samtidig preges både foreldre og skole av forventninger om «boklig» læring, der det som kan måles på papir får størst verdi. Dermed undervurderes leken som læringsarena, selv om den er avgjørende for utvikling av matematisk forståelse.

Matematikk finnes også i hverdagssituasjoner. Når barn er i butikken, kan de finne det største eplet eller den røde frukten. Når de dekker bordet, kan de telle kopper. I lek med klosser utforskes former og størrelser, og i påkledning lærer de rekkefølge og struktur.

Barnehagelærere kan bruke matematiske begreper mer aktivt i lek og stille enkle spørsmål som «hvor mange trenger vi?» eller «hvilken er størst?». Slik kan voksne støtte barns utforskning uten å styre den.

Foreldre og barnehagelærere spiller en viktig rolle i å styrke barns interesse for matematikk. Først og fremst handler det om bevissthet; å se, støtte og anerkjenne barnas kunnskap.

Barn lærer matematikk hver dag. Spørsmålet er ikke om det skjer, men om vi velger å ta det på alvor. Kanskje handler det ikke om at barn ikke forstår matematikk, men at vi voksne ikke gjenkjenner den.

Når vi blir mer bevisste på dette, kan vi støtte barns naturlige nysgjerrighet og undring, og derfra starter den viktigste læringen. Undre deg sammen med barnet, for det er der læringen starter.

Afshan Ali

barnehagelærerstudent ved OsloMet

LESING

Små barn les med kroppen – og vi undervurderer det

Lesing for dei yngste handlar ikkje berre om språk. Når små barn les, bruker dei heile kroppen. Det bør få konsekvensar for korleis vi les i barnehagen.

Når vi snakkar om lesing i barnehagen, tenker mange på språk, ordforråd og forståing. Men for dei yngste barna er lesing noko meir – og noko anna. Dei les ikkje berre med auge og øyre, men med heile kroppen.

I møte med interaktive bøker blir lesing ei fysisk erfaring. Barn tek på boka, dreg i element, peikar, ler og prøver seg fram. Lesinga skjer ikkje berre i hovudet, men i kroppen.

Dette utfordrar ei utbreidd forståing av kva lesing er. For barn mellom eitt og tre år er ikkje lesing først og fremst ein stille, konsentrert aktivitet. Det er ein utforskande, sanseleg og sosial praksis.

Forskning viser at denne typen deltaking ikkje er tilfeldig. Når barn får bruke kroppen i møte med bøker, skaper dei mening gjennom handling. Dei prøver, feilar, gjentar og utforskar. Dei er ikkje passive mottakarar av tekst, men aktive deltakarar i ein leseprosess.

Ifølgje litteraturteoretikaren Louise Rosenblatt er lesing ein transaksjon mellom lesar og tekst. For dei yngste barna blir denne transaksjonen tydeleg kroppsleg. Dei «les» gjennom å gjere noko med boka.

Samtidig viser observasjonar frå barnehage at voksne ofte prøver å roe ned denne aktiviteten. Barn som dreg i klaffar eller tek på illustrasjonar, kan bli møtt med «vi skal berre lese ferdig først». Då risikerer vi å stoppe nettopp det som er kjernen i deira lesing. Dette betyr ikkje at all lesing skal vere kaotisk eller utan struktur. Men vi må utvikle forståinga vår av kva ei god lese-

hending er. For dei yngste barna kan det å stoppe opp, gjenta, undersøke og leike med boka vere vel så viktig som å kome seg gjennom teksten.

Interaktive bøker er heller ikkje like. Nokre inviterer til utforskning og deltaking, medan andre styrer barnet meir i bestemte retningar. Det stiller krav til voksne som vel bøker og les saman med barn.

Å lese med små barn handlar difor ikkje berre om kva bok vi vel, men om korleis vi les. Gir vi rom for deltaking? Følgjer vi barnets initiativ? Eller held vi fast ved ei vaksenstyrt forståing av kva lesing skal vere?

For barnehagelærarar får dette konkrete konsekvensar. Det handlar om å akseptere uro som ein del av lesinga, gi barna tid til å utforske boka, vere med på det barnet gjer, i staden for å styre tilbake til teksten og å sjå kroppen som ein del av lesekompetansen.

Når vi gjer dette, blir lesehendinga eit felles rom for utforskning. Vaksne og barn skaper mening saman, i eit samspel mellom tekst, kropp og materiale. Om vi held fast ved ei snever forståing av lesing som noko stille og språkleg, risikerer vi å undervurdere dei yngste barna. Vi overser kompetansen dei faktisk viser.

Å ta barns kroppslege lesing på alvor handlar om å forstå betre kva lesing er i tidleg barndom. Først då kan vi leggje til rette for gode leseerfaringar – på barnas premisser.

Monica Gjelsten

førsteamanuensis ved Høgskulen i Volda

OPPTAKSKRAV

Karakterene er blitt for viktige i dagens skole

Våren er endelig kommet, og tusenvis av unge har søkt på videregående og høyere utdanning. Det har fått meg til å reflektere over karakterenes enorme innflytelse i skolesystemet.

Etter å ha gjort feltarbeid og intervjuer på et tosfret antall videregående skoler i Norges største byer, har det åpenbart seg en interessant dynamikk mellom skolelinjene som dagens utdanningssystem bør ta innover seg. Yrkesfagmiljøene har nemlig en holdning som det kan tas lærdom av.

På studiespesialiserende linjer viser det seg at læringsprosessen ikke handler om kunnskapsoppnåelse ene og alene. Snarere er det karakterenes verdi i seg selv som ofte løftes frem i intervju-

ene. En spørreundersøkelse (Sass et al., 2024) fra forskningsprosjektet jeg selv har deltatt i, viser det samme: Karakterer har bred oppslutning blant elevene. De aller fleste er positive og ser på dem som rettfærdige mål på ferdigheter innenfor et avgrenset fagområde. Karakterene oppleves som naturlige for elevene.

Dette er ikke et overraskende funn, all den tid de fungerer som en inngangsnøkkel til de «beste» videregående skolene og til høyere utdanning.

Spørsmålet er hvilken pris en slik organisering av inntaket har for samfunnet. Jeg vil hevde at noe av kostnaden viser seg i intervjumaterialet, og det er all grunn til å rope varsku. Selv om karakterer kan virke motiverende, bidrar de til at selve læringsprosessen skyves i bakkant.

Resultatet er en skole som dyrker konkurranse istedenfor solidaritet. Et tydelig symptom på utviklingen er fremveksten av privatistordningen hvor elever bruker år på å finjustere karaktergjennomsnittet sitt ned til desimalnivå – til stor fordel for private aktører. Samtidig forsterkes «flink pike-syndrom»-fenomenet, og kjønnssegregeringen mellom videregående skoler og linjer øker (Lorentzen et al., 2025).

Funnene fra de yrkesfaglige skolemiljøene skisserer imidlertid et litt annet bilde av hva læring innebærer. Elevene opplever stolthet i å arbeide med noe konkret, og motivasjonen har oftere opphav i interesse. Karakterer i seg selv spiller en langt mindre rolle. Veien er viktigere enn målet.

Det er en holdning det er verdt å merke seg. For det er nemlig ikke slik at yrkesfagelever mangler ambisjoner – tvert imot. De ønsker å gjøre det bra, men knytter i mindre grad kvaliteten på arbeidet sitt til vitnemålets tall og desimaler. De assosierer heller godt håndverk med dets egenart: «The proof is in the pudding», som britene pleier å si.

Arkivfoto: Fred Harald Nilssen

Karakterer fungerer som en inngangsnøkkel til de beste videregående skolene og til høyere utdanning. Men til hvilken pris? spør Anders Tønning Rong.

Visste du at annonser hos oss sees av 221 000 lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist / utgivelsesdato

5	12. august / 28. august 2026
6	18. september / 25. september 2026
7	14. oktober / 30. oktober 2026
8	18. november / 4. desember 2026

utdanningsnytt.no/annonser

Kontakt:
Grethe Ånerud
i HS Media.
utdanning@hsmedia.no

Annonseinformasjon:

Derfor er det på tide med endring. Myndighetene må i langt større grad legge til rette for læringsglede og mestring. Selve læringsprosessen må i langt større grad verdsettes.

Skal dette realiseres, må det gripes fatt i systemet som sådan. I 2019 tok Camilla Stoltenberg og flere til orde for at opptaket til videregående skole i større grad bør baseres på elevers progresjon gjennom ungdomsskolen. Det er et forslag som er verdt å lytte til.

Anders Tønning Rong

stipendiat ved Sosiologisk institutt,
Universitetet i Bergen

KILDER:

Martin Flatø, Ingeborg Foldøy Solli, Camilla Stoltenberg, Fartein Ask Torvik (2019): Progresjonsbasert opptak – et mer rettferdig inntakssystem. Utdanningsforskning (nettutgaven), 11.12.2019

Sass, Katharina, Aga, Sarah Christin, Lorentzen, Thomas, (2024): Nøkkeltallrapport Bergen: Elevers erfaringer med og meninger om valg av videregående skole i Bergen Studies in Sociology, Sosiologisk institutt, UiB. <https://nva.sikt.no/registration/0198cc7cc03b-f078a92d-681a-416d-aa68-fd7e2e703913>

Lorentzen, T., Sass, K., & Edmark, K. M. (2025). Videregående utdanning over to tiår: Elevsammensetning og segregering basert på landbakgrunn i Norges fire største byer i Tidsskrift for samfunnsforskning 66(1), 49–68. doi.org/10.18261/tfs.66.1.4

Bli med på Matematikkløftet

Påmelding
og info

Gratis, toårig kompetanseutvikling i praktisk, utforskende og variert matematikkundervisning for lærere på 5. –10.trinn og skoleledere.

SKOLEMILJØ

Når vi kaller barn for «pøbler», har vi allerede sviktet dem

Norge liker å se på seg selv som et likhetssamfunn. Skolen skal virke sosialt utjevne, være barnas felles arena og gi alle reelle muligheter.

**Kronikk av
Inger Tveit**

Kontaktlærer ved
Klyve skole i Skien

Illustrasjon
Tone Lileng

Likevel ser vi nå det motsatte skje, rett foran øynene på oss som står i klasserommene: økende vold, mer utagering og flere barn som ikke får den hjelpen de trenger, tidlig nok.

I møte med denne utviklingen velger enkelte politikere et språk som skyver ansvar bort fra systemet og over på barna. Når Fremskrittspartiet omtaler sårbare, utagerende barn som «pøbler», gjør det noe med hvordan vi som samfunn ser på dem. Dette er ikke bare et ordvalg, men et viktig verdivalg. For det finnes ikke vanskelige barn – bare barn som har det vanskelig. Og gang på gang er det de som trenger oss aller mest, som rammes hardest når systemene svikter.

Det starter tidlig – ofte før skolen

Det mest alvorlige er at det er de aller yngste barna som utagerer mest. Barnehager og skoler melder om en betydelig økning i barn som slår, sparker, rømmer og ikke klarer å regulere seg selv. Dette begynner sjelden i ungdomsårene. Det begynner i barnehagen og på 1. trinn.

Forskning på barns utvikling er samstemt: Selvregulering, språk og sosial kompetanse formes tidlig. Når barn lever med stress, utrygghet eller mangler stabil, profesjonell voksenstøtte, øker risikoen for alvorlige reguleringsvansker. Utagering er sjelden et valg. Det er et uttrykk for et nervesystem i konstant alarmberedskap.

Når vi svarer dette med strengere ordensregler, moralske merkelapper eller billige, politiske poeng, forverrer vi situasjonen.

Foreldre bærer skammen og trekker seg bort

Midt i dette står foreldrene til de sårbare barna. Mange kvier seg for foreldremøter, bursdager og fellesarrangementer. Ikke fordi de ikke bryr seg, men fordi de bærer på en tung og taus følelse av ansvar. En opplevelse av at det er deres barn som gjør at klassemiljøet lider og ødelegger for de andre barna.

Når barn omtales som «pøbler» i offentlig debatt, forsterkes denne belastningen. Foreldrene trekker seg lenger unna fellesskapet. Skammen øker. Barnet mister viktige sosiale arenaer også utenfor skolen.

Ingen foreldre ønsker at barna deres ikke skal lykkes. Ingen foreldre vil at barna deres skal stå uten venner, ikke bli bedt i bursdager eller være i veien for andre. De fleste kjemper daglig for at barnet skal få høre til i et fellesskap. For å få til det trenger barna hjelp, ikke å bli degradert til problemet som ødelegger for alle de andre.

Skolen som skulle utjevne, sorterer i stedet

Skolen er ment å kompensere for ulikhet. I praksis skjer ofte det motsatte. Barn som kommer med språklige, emosjonelle eller kognitive sårbarheter, møter et system som ikke er godt nok rustet for å ivareta dem – og med for lite støtte fra pedagoger med spesialpedagogisk kompetanse. Barn fra ressurssterke hjem blir ofte fanget opp. De andre blir hengende etter.

Dette er ikke sosial utjevning. Det er sosial sortering. Og løsningen er ikke å kutte i fag, slik Arbeiderpartiet har foreslått. Når barn strever med regulering, språk og trygghet, trenger de mer strukturert undervisning og tettere oppfølging, ikke mindre. Å fjerne fag løser ingenting.

Norge bruker mye penger – men ikke nok der barna er

Norge bruker svært mye penger på skole sammenlignet med mange andre land. Likevel sviktes de mest sårbare elevene. Forskjellen ligger ikke først og fremst i hvor mye vi bruker, men hvor pengene havner.

Land som Finland, Canada og Nederland har valgt en annen tilnærming. Der bygges støttesystemene tett rundt klasserommet. I Finland har alle skoler faste elevvelferdsteam der spesialpedagog, skolepsykolog og sosialfaglig kompetanse samarbeider tett med pedagogene i det daglige. Når et barn begynner å streve med regulering eller atferd, settes støtte inn raskt, ofte i klasserommet, uten at barnet først må mislykkes eller vente på en diagnose.

I deler av Canada er skolepsykologer fast tilknyttet skoler eller skolekretser. De er til stede i skolehverdagen, veileder pedagoger, deltar i tverrfaglige møter og bidrar til tidlig innsats før problemene vokser seg store.

ER EN

INKLUDERENDE
SKOLE

VENNSKAP

LÆRING

MES
TRING

2020-2026

4
K
26

I Nederland har skolene et lovpålagt ansvar for å finne et passende tilbud til hvert barn, støttet av regionale nettverk med spesialpedagogisk og psykologisk kompetanse som kan brukes raskt og fleksibelt.

Felles for disse systemene er ikke at de er billigere enn det norske, men at ressursene er nærmere lærerne og elevene. I Norge er støtten i stor grad lagt utenfor skolen, i eksterne og pressede tjenester. Samtidig opplever skolene at midlene ikke når klasserommene i tilstrekkelig grad. Ansvar skyves nedover i systemet, mens kapasiteten uteblir.

Når lovkrav blir ord uten innhold

Skoleledere og pedagoger står i en krevende skvis. Kapittel 12 i Opplæringslova fastslår retten til et trygt og godt skolemiljø for alle elever – både for barnet som utagerer og for barna som blir redde og utrygge av det.

Når det varsles, skal det handles. Aktivitetsplaner opprettes og tiltak beskrives. Men altfor ofte finnes det ingen reelle tiltak å sette inn. Det mangler ressurser, spesialpedagogisk kompetanse og alternative arenaer. Planene blir dokumentasjon, men ofte uten handling. Dette er ikke manglende vilje. Det er en strukturell umulighet.

Samtidig ser vi at de barna som trenger mest hjelp, ofte følges opp av ufaglærte assistenter i midlertidige stillinger. Forskning viser at når sårbare elever i hovedsak får undervisning og reguleringsstøtte fra assistenter, øker risikoen for svakere faglig progresjon, større avstand til læringsfellesskapet og vedvarende utenforskap over tid. Det som er ment som hjelp, kan i praksis bli en isolerende løsning – fordi den erstatter istedenfor å supplere pedagogisk og spesialpedagogisk kompetanse.

Arbeidsmiljøet settes under press

Midt i dette står ansatte som daglig må håndtere vold og alvorlig utagering fra elever, ofte uten tilstrekkelig støtte eller forutsigbare rammer. Arbeidsmiljøet blir lidende når pedagoger, assistenter og skoleledere stadig må være i beredskap, beskytte seg selv eller andre elever, og samtidig forventes å levere god undervisning.

Over tid fører dette til høy emosjonell belastning, økt sykefravær og frafall fra yrket. Når ansatte ikke har

verktøy, kompetanse eller reell støtte i arbeidet, rammer det ikke bare dem som arbeidstakere, men hele skolemiljøet. Et trygt skolemiljø for elever forutsetter også et trygt og bærekraftig arbeidsmiljø for personalet.

Flere barn med omfattende behov inkluderes nå i ordinære klasser. Det gjelder også barn med alvorlig autisme, uten funksjonelt språk, med kraftig utagering og som fortsatt er bleiebarn. Inkludering er et viktig prinsipp. Men inkludering uten nødvendige rammer kan være direkte skadelig – for barnet selv, for resten av klassen og for personalet, som står i en faglig og menneskelig uholdbar situasjon.

Konsekvensene følger barna videre

Når barn ikke får riktig hjelp tidlig, stopper ikke konsekvensene i grunnskolen. Risikoen for ufrivillig skolefravær øker, særlig blant de yngste. Senere ser vi større frafall, svakere tilknytning til utdanning og arbeid, og økt risiko for psykisk uhelse. Systemsvikt i de første skoleårene blir livssvikt for barn som allerede startet med et sårbart utgangspunkt.

Vi bygger ikke robuste barn uten robuste støtte-systemer. Løsningen er ikke færre fag, flere planer eller mer ansvar på enkeltpedagoger og skoleledere. Støtten må være nær barna – og nær dem som står i klasserommene hver dag.

Det er på tide at pedagoger og skoleledere hever stemmen – for barna, for foreldrene og for fellesskapet. Alt annet er et svik.

Når ansatte ikke har verktøy, kompetanse eller reell støtte i arbeidet, rammer det ikke bare dem som arbeidstakere, men hele skolemiljøet.

Skoler trenger voksne som tør å uttale seg og være uenig

Skolen skal lære elever å delta i demokratiet. Da kan den ikke hindre at voksne gjør det samme.

**Kjersti
Eggen
Dahl**

Mange lærere føler de ikke kan uttale seg fritt. Resultatet blir et smalere ytringsrom, et stillere profesjonsfellesskap og færre lærerstemmer i den offentlige debatten.

Det er alvorlig. Skolen skal bygge på en demokratisk kultur, med verdier som respekt for ulikhet, toleranse og fellesskap. Den skal også fremme meningsbrytning og perspektivmangfold.

Hvis lærere opplever at det ikke er rom for (faglig) uenighet og kritiske perspektiver, blir det vanskelig å lære elevene hva demokratisk deltakelse faktisk innebærer. Poenget med demokratiopplæring er å ta vare på demokratiet, men hvis demokratiet ikke ivaretas i skolekulturen, blir demokratiopplæringa et paradoks.

Et godt ytringsrom oppstår ikke av seg selv. Det må bygges – gjennom kultur, ledelse og kollegiale praksiser. Det finnes mye kunnskap om utvikling av åpne ytringsrom for elever; kanskje er det noe å lære fra demokratiopplæringa? For det er en del likhetstrekk mellom ledelse og lærerrollen, kollegafellesskapet og klassefellesskapet.

Ledere har et særlig ansvar for hva slags ytringsrom som utvikler seg. Det er de som setter rammene for hvordan meningsmangfold og uenighet møtes. Vi ønsker elever som deltar aktivt, tenker selv og tør å si hva de mener. Medvirkning forutsetter at terskelen er lav for å delta og stille kritiske spørsmål. Slik bør det også være for ansatte i skolen.

Trygghet et viktig aspekt ved ytringsrom, men trygghet må ikke forveksles med fravær av konflikt. Vi tren-

ger meninger som utfordrer og setter spørsmålstegn. Ledere har et ansvar for å møte kritikk uten å tolke den som negativ, enten for beslutningsprosessen, egen autoritet eller skolens renommé. Et åpent ytringsrom tåler friksjon og fordrer ledere som gir rom for motstemmer: å invitere til diskusjon, stille oppfølgingsspørsmål og verdsette motforestillinger – også når de er ubehagelige.

Ansaret ligger ikke bare hos ledelsen. Kollegiet former også ytringsrommet. Prinsipper vi ønsker skal prege klasserommet, bør også være gjeldende for kollegafellesskapet. I demokratiopplæringa er vi opptatt av å bygge ytringsrom med takhøyde og lav terskel for deltakelse, hvor det er lov å prøve ut meninger, ta feil og ombestemme seg.

Elever skal lære å lytte til andre, argumentere for egne synspunkter, tåle motstand og skille mellom sak og person. Uenighet forstås ikke som et problem, men noe elever skal lære å håndtere. Kanskje bør vi stille de samme kravene til hele skolekulturen: At vi som kollegaer slutter opp om kritiske spørsmål, uttrykker tvil og utfordrer beslutninger, og slik bidrar til å senke terskel for å delta.

Et åpent ytringsrom betyr ikke at alle alltid skal mene noe høyt og offentlig. Taushet kan også være klokskap. Men forskjellen er om tausheten er valgt eller oppleves påtvunget.

Et åpent ytringsrom handler ikke bare om retten til å si hva man vil. Det handler like mye om hva fellesskapet faktisk tåler å høre.

Kjersti har lektorutdanning og PhD i utdanningsvitenskap fra NTNU. Hun er førsteamanuensis i samfunnsfag ved samme universitet og er særlig opptatt av demokratiutdanning, unges samfunnsengasjement og klasserom med livlige diskusjoner.

Illustrasjon: Kristin Slotterøy/unsplash.com

LÆRERUTDANNING

KI utfordrer vurdering i høyere utdanning – men hva med skikketheten?

I desember 2025 la det regjeringsoppnevnte Malthe-Sørenssen-utvalget frem sine foreløpige vurderinger av hvordan kunstig intelligens påvirker høyere utdanning.

Utvalget retter særlig oppmerksomheten mot eksamen og vurdering, og peker på at generativ KI utfordrer grunnlaget for å vurdere studenters faktiske kompetanse. Dette er en viktig og nødvendig analyse. Men i profesjonsutdanningene reiser utviklingen ytterligere et grunnleggende spørsmål: Hva skjer med skikkethetsvurderingen?

Skikkethetsvurdering skal være en helhetlig vurdering av studentenes faglige og personlige forutsetninger for å utøve et fremtidig yrke. Den innebærer å vurdere om studenten kan utgjøre en risiko for liv, helse, rettigheter eller sikkerhet for dem de møter i praksis og senere yrkesutøvelse. Vurderingen bygger på et bredt og sammensatt kunnskapsgrunnlag over tid, der både faglig utvikling, praksiserfaringer, samspill med andre og evne til refleksjon inngår.

Det betyr at skikkethetsvurdering ikke påvirkes direkte av KI på samme måte som eksamen, men at teknologien påvirker det kunnskapsgrunnlaget vurderingen bygger på, blant annet gjennom hvordan studentenes kompetanse utvikles og kommer til uttrykk.

For det første gjelder dette forholdet mellom læringsprosess og læringsresultat. Når KI gjør det mulig å produsere faglig sterke tekster med begrenset egen innsats, kan det oppstå et misforhold mellom det studenten fremstår som i vurderingssituasjoner og den kompetansen som faktisk er utviklet. I et skikkethetsperspektiv er dette særlig relevant, fordi vurderingen forutsetter innsikt i studentens egne vurderinger og forståelse, ikke bare i det ferdige produktet.

For det andre reiser KI spørsmål om utviklingen av profesjonell dømmekraft. Skikkethet forutsetter at studenten har arbeidet seg gjennom faglige og etiske problemstillinger og utviklet evne til selvstendig vurdering. Dersom sentrale deler av denne prosessen i økende grad overlates til teknologi, kan det føre til at studenter i mindre grad får erfaring med å håndtere usikkerhet, motstand

Ill.foto: Bjørn Asle Grimstad

Når KI utfordrer grunnlaget for å vite hva studenter faktisk kan, berører det tillitsgrunnlaget som skikkethetsvurderingen er en del av, mener Karl-Arne Næss Korseberg.

og kompleksitet. Dette er erfaringer som er avgjørende i profesjonsutøvelse, men som ikke uten videre kan kompenseres for i etterkant.

Et tredje forhold gjelder hvilke vurderingsformer som gir innsikt i studentens faktiske kompetanse. Utvalget peker på behovet for mer kontrollerte vurderingsformer. I et skikkethetsperspektiv peker dette videre mot betydningen av praksisnære og situerte vurderinger, der studentens handlinger, vurderinger og samspill med andre står i sentrum. Skikkethet kommer ofte til uttrykk i konkrete situasjoner, og KI-utviklingen

forsterker behovet for vurderingsformer som gir tilgang til disse dimensjonene.

Samtidig aktualiserer KI hvilke typer kompetanse som får økt betydning. Kritisk tenkning, etisk refleksjon og evne til selvstendig vurdering fremheves som sentrale i møte med teknologisk utvikling. Dette er også kjerneelementer i skikkethetsvurdering. Utfordringen ligger derfor ikke i å identifisere relevante kompetanser, men i å sikre at de faktisk utvikles og kommer til uttrykk på måter som gjør dem mulige å vurdere.

Til syvende og sist handler dette om tillit. Skikkethetsvurdering er en ordning som skal bidra til å sikre at samfunnet kan ha tillit til profesjonsutdanningene. Når KI utfordrer grunnlaget for å vite hva studenter faktisk kan, berører det ikke bare eksamen og karakterer, men også det bredere tillitsgrunnlaget som skikkethetsvurderingen er en del av.

Det er lite fruktbart å fremstille kunstig intelligens og skikkethetsvurdering som motsetninger. KI kan støtte læring, bidra til refleksjon og gi studenter tilgang til tilbakemeldinger i en skala vi tidligere ikke har hatt. Nettopp derfor er det avgjørende at utviklingen ikke bare forstås som et spørsmål om eksamen og vurdering, men også ses i lys av skikkethetsvurdering i de utdanningene hvor dette er en del av samfunnsoppdraget. Spørsmålet er hvordan denne utviklingen stiller nye krav til hvordan skikkethetsvurdering forstås og praktiseres.

I profesjonsutdanningene innebærer dette et behov for et tydeligere blikk for hvordan teknologien påvirker utviklingen av studentenes faglige og personlige forutsetninger for å utøve yrket. Hvis ikke risikerer vi at vurderingssystemene våre utvikles i takt med teknologien, mens grunnlaget for å vurdere skikkethet gradvis svekkes.

Karl-Arne Næss Korseberg

skikkethetsansvarlig/dosent i pedagogikk, Høgskolen i Østfold

Hvorfor lærer vi diktanalyse før rente?

Da jeg gjorde min første investering, ble jeg kastet ut i et økonomisk landskap jeg overhodet ikke hadde kartet over.

Inspirasjonen kom fra TikTok og sosiale medier, og beslutningen om å investere i krypto kom lenge før jeg forsto risikoen jeg tok. Kunnskapen måtte jeg finne selv; gjennom prøving, feiling, litt mer prøving og studier i etterkant.

Det er ikke uvanlig, de fleste av oss tar økonomiske valg lenge før vi har verktøyene til å forstå dem. Vi investerer uten å kunne forklare risikoen vi tar. Vi velger også utdanning og tar opp studielån uten å forstå rente, som har med konsekven-

ser som strekker seg tiår fremover.

Problemet er at systemet er bygget feil. Økonomi behandles i dag som en spesialisering, ved at det er en utdanning man må velge, ikke noe alle trenger. Økonomiforståelse er en grunnleggende kompetanse, på linje med lesing og skriving. Å forstå rente, tidsverdien av penger og risikojustert avkastning er kunnskap alle bruker.

Når forståelsen mangler, tas det dårligere og mer kortsiktige valg. Når mønsteret gjentas på tvers av befolkningen, skaper det ulikhet. De som vokser opp i hjem der aksjemarked og energipriser diskuteres rundt middagsbordet eller i sofaen, får et forsprang. Alle andre må lære det på den harde måten.

Forskning peker på at lav eksponering tidlig i

livet henger sammen med lavere finansiell kompetanse (financial literacy) og deltakelse i finansmarkedene senere.

Vi bruker skoletimer på å analysere dikt, som har sin verdi, men det er mildt sagt påfallende at vi prioriterer å lære ungdom å tolke metaforer før vi lærer dem å tolke en lånekontrakt.

Økonomi må inn i skolen, enten som obligatorisk fag tidlig i skoleløpet eller som en større del av fagene som nå er, og det bør presenteres praktisk kompetanse knyttet til valg folk faktisk tar.

Vi forventer at unge skal navigere i et komplekst økonomisk landskap helt på egen hånd. Da er det minste vi kan gjøre å gi dem kartet først.

Tormod Harbo

Foto: Maskot/Johnér

Vet du hva du har lov til å kopiere i undervisningen?

Få oversikt over hva du kan kopiere i undervisningen – fra bøker, artikler og nett.

Sjekk hva og hvor mye du kan kopiere

Ferie og feriepenger

Det nærmer seg ferietid. Nedenfor følger svar på en del vanlige spørsmål om ferie og feriepenger.

Kan arbeidsgiver endre ferietiden?

Arbeidsgiver plikter å påse at arbeidstaker avvikler ferie i løpet av ferieåret. Arbeidsgiver skal i god tid før ferien drøfte fastsettingen av ferietiden og oppsetting av ferielister med hver enkelt ansatt. Hvis den ansatte ber om det, skal arbeidsgiver gi underretning om ferien senest 2 måneder før ferien tar til, jf. ferieloven § 6, annet ledd.

For undervisningspersonell er avvikling av ferie lagt til juli på grunn av skoleårets organisering. Også flere barnehager har feriestengt noen uker på sommeren, og de ansatte må da ta ut ferie i perioden barnehagen er stengt.

Arbeidsgivers adgang til endring av fastsatt ferie er snever. Endringen må være 1) nødvendig på grunn av uforutsette hendinger, kan bare foretas 2) når avvikling av den allerede fastsatte ferien vil skape driftsproblemer og 3) det ikke er mulig for arbeidsgiver å skaffe stedfortreder, jf. ferieloven § 6, tredje ledd.

Har jeg rett til å få utsatt ferie grunnet sykdom?

En arbeidstaker som blir syk før ferien kan kreve å få utsatt hele ferien til senere i året, jf. ferieloven § 9. For å ha rett til utsatt ferie er det en forutsetning at arbeidstaker har vært 100 % arbeidsufør/sykmeldt. Krav om utsettelse må dokumenteres med legeerklæring og fremsettes senest siste arbeidsdag før arbeidstaker skulle hatt ferie.

En arbeidstaker som blir syk i ferien, kan kreve at tilsvarende antall virkedager ferie utsettes og gis som ny ferie senere i ferieåret. Krav om utsatt ferie må dokumenteres med legeerklæring og fremsettes så raskt som mulig, uten ugrunnet opphold, etter at arbeidet gjenopptas.

Tariffavtaler som gjelder for skole og barnehage, har egne regler om erstatningsferie ved sykdom. Reglene i tariffavtalene gjelder i tillegg til ferielovens regler.

Hvor mye får jeg i feriepenger?

Inntekten det skal beregnes feriepenger av kalles feriepengegrunnlaget, jf. ferieloven § 10, første ledd. Feriepenger beregnes av det din arbeidsgiver har utbetalt i lønn og annet arbeidsvederlag i opptjeningsåret. Dette omfatter blant annet vanlig fastlønn, skifttillegg og overtidsgodtgjørelser.

Som arbeidsvederlag regnes også sykepenger utbetalt av arbeidsgiver i arbeidsgiverperioder. Trygden betaler feriepenger av sykepenger utbetalt av folketrygden for inntil 48 dager hvert opptjeningsår.

Feriepenger utgjør 10,2 % av feriepengegrunnlaget. For arbeidstakere over 60 år er satsen 12,5 % av feriepengegrunnlaget. For arbeidstakere som er omfattet av tariffavtale som gir en femte ferieuke, slik som for eksempel hovedtariffavtalen i KS-området, er satsen henholdsvis 12 % og 14,3 % av feriepengegrunnlaget.

Får jeg feriepenger første arbeidsår som lærer?

Det finnes en særbestemmelse om feriepenger første arbeidsår for undervisningspersonale:

Lærere skal ha utbetalt full lønn i juni dersom de opptjente feriepengene gir et lavere utbetalt beløp, ifølge hovedtariffavtalen. Bestemmelsen gjelder kun for lærere som er i sitt første yrkesår etter fullført utdanning og er ansatt for minst ett år, jf. hovedtariffavtalen KS § 7-3.

Vi viser også til informasjon om ferie og feriepenger på vårt nettsted: www.utdanningsforbundet.no/lonn-og-arbeidsvilkar/sporsmal-og-svar/ferie/

Endre Lien
advokat i
Utdannings-
forbundet

Arbeidsgivers adgang til endring av fastsatt ferie er snever.

NY QUIZ
HVER
FREDAG!

Tusenvis av spørsmål, helt gratis på Utdanningsnytt

Her finner du alle quizene vi har laget.
Det er i skrivende stund drøyt 250 quizer
med nesten 4000 spørsmål.

Helt gratis, ingen registrering eller innlogging
– kun spørsmål og svar.

Riktig god sommer!

UTDANNINGSNYTT

utdanningsnytt.no/quiz

LÆRERROLLEN

Forskning bekrefter det lærerne har sagt i årevis

Geir Røsvoll

leder i Utdanningsforbundet

Ny forskning ser på hvordan lærerrollen i barnehage og skole har endret seg på 2000-tallet. Den viser at det er lagt stadig nye forventninger til lærerjobben, uten at noe blir tatt vekk. Resultatet er ofte at lærere må gå på akkord med egne profesjonelle standarder. Det er på tide at vi tar disse funnene på alvor.

Kunnskapsdepartementet fikk nylig en samlerapport om lærerrollen fra NTNU/OsloMet. Den bygger på over 200 fagfellelevurderte studier og 70 forskningsrapporter. Den peker på en ny styringspraksis i barnehage og skole:

«Vi ser en grunnleggende friksjon mellom styrings-systemets krav om standardisering, dokumentasjon og kontroll, og profesjonens etiske forpliktelse overfor det enkelte barn og elev» (Caspersen 2026, s 75).

Lærere – både i barnehage, grunnskole og videregående skole, har lenge beskrevet dilemmaene i en stadig mer grenseløs lærerhverdag. Mange vil nok kjenne seg igjen i det bildet som forskningen tegner. De gjennomgåtte studiene peker på tydelige negative konsekvenser for arbeidsforholdene, hvor administrative oppgaver fortrenger for- og etterarbeid knytta til undervisningen. Dette er funn som bekrefter læreres egne fortellinger, og denne forskningen må snart bli en del av myndighetenes virkelighetsforståelse. Det er ikke lærernes manglende kompetanse som hindrer utvikling av barnehage og skole – det er dårlig styringspraksis.

I mars kom en annen rapport fra Deloitte/Proba. Den er bestilt av Udir og evaluerer hvordan barnehagene etterlever barnehageloven. Dommen er klar: Barnehagen er underbemannet, og det begrenser barnehagens etterlevelse av lovens forventninger. Manglende bemanning og kompetanse går ut over muligheten for å drive tilfredsstillende pedagogisk arbeid, følge opp barn med særskilte behov, sikre reell medvirkning og jobbe systematisk med det psykososiale miljøet. Det

er et skrikende behov for flere ansatte og mer kompetanse - dette kan vanskelig beskrives tydeligere enn i denne rapporten.

Mangelen på tid gir barnehagebarn og elever et dårligere tilbud – men det er også kritisk for lærernes arbeidsmiljø og helse. Også dette vet vi fra forskning på yrker med store relasjonelle forpliktelser. Når lærere kommer til kort i møtet med barnehagebarn og elever skaper dette et arbeidsmiljø med betydelige helseutfordringer.

Noe må skje og det finnes ingen quick-fix. Men det aller første som må til, er at politikere og myndigheter anerkjenner denne type forskning som viktig kunnskap, som krever at vi må tenke nytt om styring, og ta rammene på alvor. Denne kunnskapen må føre til endringer.

Forskningen forteller oss at vi må lytte til lærere – til de som opplever hverdagen i barnehage og skole. Vi må sørge for at disse rapportene ikke blir liggende i skuffen i departement og direktorat.

REFERANSER:

Caspersen, J. m.fl. (2026) Endring i lærerrollen i barnehage og skole. NTNU/OsloMet

Endring i lærerrollen i barnehage og skole

Evaluerer av etterlevelse av barnehageloven og tilsyn på barnehageområdet

Evaluerer av etterlevelse av barnehageloven og tilsyn på barnehageområdet Deloitte / Proba

Hernæs, E. og Hernæs Ø. (2026): Yrkeskarrierer og relasjonelle belastninger. Frischsenteret

Det er ikke lærernes manglende kompetanse som hindrer utvikling av barnehage og skole – det er dårlig styringspraksis.

Foto: Oda Hveem/Utdanningsforbundet

Les mer om avtalen her.

Kvinnedominerte yrker som barnehagelærer og sykepleier har i varierende og ofte liten grad fått det de trenger for å gjøre jobben sin. Nå skal denne praksisen endres.

– Nå er vi enige om arbeidstøy!

I mange kommuner har mannsdominerte yrker fått det arbeidstøyet de trenger, mens kvinnedominerte yrker ikke har fått det samme. Nå er partene enige om at denne praksisen ikke skal fortsette.

Forrige måned skrev partene i kommunesektoren under en protokoll med tydelige presiseringer om arbeidstøy. Disse skal brukes i lokale forhandlinger. Dette markerer et viktig gjennombrudd i en sak som lenge har skapt konflikt i mange av landets kommuner. Mange har påpekt at mannsdominerte yrker får det tøyet de trenger, mens kvinnedominerte yrker som barnehagelærer og sykepleier i varierende og ofte liten grad får det de trenger for å gjøre jobben sin.

Den tiden skal nå være over.

Arbeidstøy er arbeidsgivers ansvar

Partene er enige om at arbeidsgiver, altså kom-

munen du jobber i, har ansvar for at du får det arbeidstøyet du trenger for å gjøre jobben din.

I tillegg er partene, bestående av arbeidsgiverorganisasjonen KS og arbeidstakerorganisasjonene Unio, LO, Akademikerne og YS, enige om at «myke», kvinnedominerte yrker skal få tilgang til arbeidstøy på lik linje med sine mannlige kolleger når det er behov for det: «Likestilling og likebehandling skal ivaretas ved behovsvurderingen», heter det.

– Endelig! Nå er vi enige om arbeidstøy i kommunene, sier en fornøyd Ann Mari Milo Lorentzen.

Enigheten presiserer blant annet at lokale avtaler/ordninger om klesgodtgjørelse er i strid med avtalen og må erstattes med avtaler om arbeidstøy. Det betyr i klartekst at klesgodtgjørelse over lønsslippen ikke lenger er greit. I stedet skal arbeidsgiver kjøpe inn det du trenger av tøy for å kunne gjøre jobben din.

Voldsom slitasje

Lorentzen er 1. nestleder i Utdanningsforbundet og sitter i KS-utvalget i Unio kommune, og har selv lang fartstid som barnehagelærer. Denne saken

har vært svært viktig for henne.

– En rekke kommuner har faktisk ikke noen avtale om arbeidstøy i det hele tatt. Ifølge FA-FO-rapporten som ble offentliggjort i dag, så er det vanligste å ha klesgodtgjøring på 1000-3000 kroner. Det er ikke i nærheten av å dekke de utgiftene som vanlige barnehagelærere har i løpet av et år.

– Du er ute i all slags vær året rundt. Klærne utsettes for ekstrem slitasje. Inne får du tiss, bæsj, oppkast, snørø og matrester på deg – hver eneste dag. Totalbelastningen blir betydelig, og de beløpene vi vanligvis snakker om, dekker knapt de ekstrakostnadene du har for å vaske klærne når du kommer hjem, minner Lorentzen om.

Presiseringene i protokollen viser tydelig hva partene er omforente om, noe som vil få betydning for mange ansatte i kommunal sektor, sier hun.

– Det går tydelig frem hva vi er enige om, og det bør bli langt lettere å lage lokale avtaler enn det som tidligere har vært vanlig. Her har det vært altfor stor forskjell, både mellom kommunene og spesielt mellom klassiske manns- og kvinnedominerte yrker.

Et flertall av kommunene vil beholde

Kun et lite mindretall av norske kommuner vil fjerne minstenormen for lærertetthet.

– Vi forventer at nasjonale politikere lytter til signalene og viderefører normen, sier 1. nestleder i Utdanningsforbundet Ann Mari Milo Lorentzen.

I vinter foreslo Kommunekommisjonen å fjerne lærernormen. Tidligere i vår ble det klart hva kommune-Norge mener om forslaget: Av de 221 kommunene som hadde tatt stilling da høringsfristen gikk ut, er det kun 33 kommuner – eller 15 prosent – som vil skrote lærernormen.

Et flertall av kommunene (124 kommuner) vil beholde dagens norm på skolenivå. 46 kommuner ønsker på sin side å ha en lærernorm på kommunenivå.

– Dette viser at Kommunekommisjonen, som skulle hjelpe kommunene med å finne gode, framtidsrette løsninger, har bomma, sier 1. nestleder i Utdanningsforbundet Ann Mari Milo Lorentzen.

Hun peker på at det er overraskende liten støtte til å skrote normen.

– Det som er blitt fremstilt som et skrikende krav om å endre minstenorm for lærertetthet, viser seg å bare være noen få, høylytte kommuner. Flertallet av de kommunene som har levert høringssvar, vil altså beholde normen på skolenivå slik den er i dag. Det er jeg glad for, sier Milo Lorentzen.

Flere av kommunene peker på at å fjerne lærernormen vil innebære større elevgrupper, mindre tid per elev og økt belastning på lærerne. Dette vil kunne redusere elevenes læringsutbytte og øke slitasjen for en yrkesgruppe som allerede melder om høyt arbeidspress, påpeker flere kommuner i sine høringssvar.

Engasjerer også mange privatpersoner

I tillegg til svar fra kommunene har mer enn 6300 privatpersoner engasjert seg og tatt til orde for å bevare normen.

– Det viser et svært stort engasjement. Mange er bekymret for at skolen skal tape kampen om pengene og ressursene ute i kommunene. Og de ser at dette vil gå utover elevene, understreker Ann Mari Milo Lorentzen.

Hun håper at rikspolitikere som skal avgjøre denne saken legger merke til de tydelige signalene fra mange hold.

– De klare tilbakemeldingene fra både foreldre, elever, lærere og skoleledere har vært at lærernormen må bevares. Nå sier altså kommunene det samme. Det bør politikerne lytte til, sier Milo Lorentzen.

FAKTA OM LÆRERNORMEN

Minstenormen for lærertetthet er en nasjonal standard som sikrer et minimumsnivå av lærertetthet i norske skoler.

Den fastsetter at det i gjennomsnitt ikke skal være mer enn 15 elever per lærer på 1.–4. trinn, og ikke mer enn 20 elever per lærer på 5.–10. trinn.

Hovedmålene med normen:

- Sikre alle elever tilgang til kvalifiserte lærere, uavhengig av hvor i landet de bor, for å gi et forsvarlig opplæringstilbud.
- Redusere ulikheter i klasserommene ved å garantere et minimumsnivå av kvalitet og ressurser over hele landet.
- Tilføre flere lærere til skolene, noe som har ført til over 2 500 flere lærerårsverk i offentlige grunnskoler etter innføringen av normen.
- Ved å opprettholde lærernormen sikrer man at elever får nødvendig oppfølging og tilpasset opplæring, noe som er avgjørende for deres læring og trivsel.

Oppsummeringen er laget av KI-tjenesten ChatGPT. Innholdet er kvalitetssikret av Utdanningsforbundet før publisering.

Se mer detaljert kart.

Tariffoppgjørene 2026

Det var brudd i alle hovedtariffområdene (KS, Oslo og staten) da denne utgaven av Utdanning gikk i trykken. Oppgjørene havnet dermed i mekling, som foregår i slutten av mai.

Bruk QR-koden eller gå inn på udf.no for å holde deg oppdatert på årets tariffoppgjør.

e lærernormen

Det er gledelig at flertallet av kommunene vil beholde normen på skolenivå slik den er i dag, mener Utdanningsforbundet-nestleder Ann Mari Milo Lorentzen.

Illustrasjonsbilde: Oda Hveem/Utdanningsforbundet

DETTE ER KOMMUNEKOMMISSJONEN

- Regjeringen satte i mai 2025 ned en kommisjon som skal foreslå endringer i statens styring av kommunesektoren som legger til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning i kommunesektoren.
- Kommisjonen leverte sin første rapport tidlig i år. 7 av de 12 medlemmene går her inn for å utvikle lærernormen. Blant disse syv er det to kommunedirektører og en som representerer KS.
- Fire medlemmer foreslår å beholde normen, men at den skal gjelde på kommunenivå, og ikke for hver enkelt skole som i dag. Blant disse fire er lederen i Fagforbundet, Mette Nord, og tidligere Ap-ordfører i Trondheim, Rita Ottervik.
- Utdanningsforbundet-leder Geir Røsvoll, som representerer hovedorganisasjonen Unio i kommisjonen, tok dissens.

En bekymring mindre om du blir syk

Med kritisk sykdomsforsikring får du utbetaling hvis du blir alvorlig syk. Når livet blir vanskelig, kan økonomien bli utfordrende da du har helt andre ting å tenke på. En kritisk sykdomsforsikring kan dempe bekymringene rundt økonomi, og du velger selv hva du vil bruke pengene til. Enten det er nedbetaling av gjeld, behandling som ikke dekkes av det offentlige, tilrettelegging av hjemmet eller noe som gir deg ekstra glede i livet.

Les mer på [udf.no](https://www.udf.no).

Foto: Anna-Julia Granberg

Kurs og konferanser

Meld deg på spennende dagskurs til høsten.

Hvordan knekke lesekoden og skrivekunsten på engelsk i småskolen?

8. september arrangerer vi et praksisnært kurs om hvordan du kan jobbe systematisk, lekende og engasjerende med lesing og skriving i engelsk. Målgruppe er lærere på 1.-4. trinn. Kurset holdes i Lærernes hus, men du kan også følge kurset digitalt eller i opptak. Fokus vil være på praktisk arbeid med engelske språklyder og stavemønstre, med eksempler på lek, spill og sang til bruk i undervisningen. Kurset presenterer undervisningsideer som vil aktivisere og engasjere elevene, og som kan brukes i klasserommet allerede i morgen. Kursholder er Patricia Pritchard. Kursavgift.

KI som fremmer lærelyst og læring

15. oktober ønsker vi velkommen til workshop i Lærernes hus, det foregår kun fysisk. Dette kurset er for lærere som ønsker å utvikle seg fra ingen eller sporadisk bruk av KI til mer målrettet og strukturert praksis. Kurset består av tre sesjoner der hver sesjon består av en presentasjon etterfulgt av en praktisk del der kursholderne tilbyr veiledning og støtte. Det bli god tid til å stille spørsmål og ta opp andre ting en måtte lure på innen feltet KI i skolen. Kursholdere er Jan Eirik «JP» Paulsen og Ine Jørvum. Kursavgift.

Godt og trygt skolemiljø - å bygge laget gjennom faget

22. oktober inviterer vi lærere og skoleledere til en dag med skolemiljø i fokus. Kurset foregår i Lærernes hus, men du kan også følge kurset digitalt eller i opptak. Kurset vil gi deg noen av de verktøyene du trenger for å skape en positiv og støttende læringsarena. Dagen vil være praksisnær og godt forankret i klasserommet. Det vil være veksling mellom forelesning, praktiske eksempler, refleksjonsoppgaver og forankring i lovverk og læreplan. Kursholder er Charlotte Duesund. Kursavgift. Påmelding og mer informasjon på www.udf.no/kurs

Dine unike medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og dine få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi. Våre forsikringer til medlemspris er tilpasset ulike livsfaser.

Reiseforsikring

Livsforsikring

Studentforsikring

Innboforsikring

Barneforsikring

Husforsikring

Grunnforsikring

70+ forsikring

Bilforsikring

Uføreforsikring

Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 prosent rabatt på alt fra hytte- til dyreforsikring.

Andre fordeler i Tryg

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du også tilgang til psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen Hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio.

KRITISK SYKDOMSFORSIKRING

Hva skjer hvis du blir alvorlig syk?

Med kritisk sykdomsforsikring får du utbetaling hvis du blir alvorlig syk. Da kan du ta vare på deg selv, i stedet for å bekymre deg over økonomien. Du velger selv hva du vil bruke pengene til. Enten det er nedbetaling av gjeld, behandling som ikke dekkes av det offentlige, tilrettelegging av hjemmet, eller noe som gir deg ekstra glede i livet.

Fyrstekake og full panikk – handlingsmettet novelle

Lærer Arvid hadde planlagt en koselig tur:
Femte klasse, kjøpesenteret og ingredienser
til foreldrefesten. Fyrstekake.

Hva kunne gå galt? Alt.

– Nå har jeg tatt ut 400 kroner. Penger vi skal bruke!

Elleve tomme blikk.

– Har du ikke kort? spurte Alf Ottar.

– Pappa bare tæpper, sa Oliver.

Arvid innså at disse barna trodde mat dukket opp når man sa «visa».

De delte seg i grupper. Det burde de ikke.

Olea kom løpende:

– Jeg finner ikke fyrstikker!

– Fyrstikker?

– Ja, til fyrstikkaka.

Arvid lukket øynene. – Det er kake. Ikke leirbål.

Iben hadde fylt kurven med eksotiske frukter til kilopris 400 kroner.

– De er så fine!

Janoz klarte på mystisk vis å få en pakke tørre bønner til å eksplodere utover gulvet. En eldre dame klappet ham på hodet og sendte Arvid et blikk som sa «lykke til videre».

Alf Ottar var borte.

Petit av
Ole Foss

Ole Foss

Skribent og tidligere
grunnskolelærer

– Han gikk inn i det kalde rommet, sa Eida.

Gutten stod ved melka og nektet å berøre kartong som gikk ut «før helga». Oliver leste ingredienslister som om han jobbet for Mattilsynet:

– Denne kan ha vært i nærheten av noe farlig.

– Du skulle finne vaniljesukker, ikke kjemiske våpen!

Så begynte lydvolumet å stige:

– LÆRER, ER DETTE SUKKER?

– KAN MAN SPISE RÅ DEIG?

Ved eggehylla skjedde det uunngåelige. Bela mistet en 12-pakning. Tjoff! En ansatt kom løpende og tok fra Bela de to resterende kartongene.

– Det var et uhell, sa Arvid med stemmen til en mann som inni seg vurderte karriereskifte.

Ved kassa satte Andor ermet fast i rullebåndet.

– JEG BLIR SPIST AV KASSA!

Hele systemet måtte reverseres i dramatisk redningsaksjon. Den tidligere nevnte ansatte antydte at vi kanskje burde gå på skolen igjen.

Da fikk Arvid en åpenbaring: Pepperkaker til 4 kroner boksen. Restelager etter jul. Mirakuløst!

– Vi tar fem bokser!

På vei ut tenkte han: Alle overlevde. Og ingen ble permanent sugd inn i kassa. Foreldrefesten kunne bare komme.

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

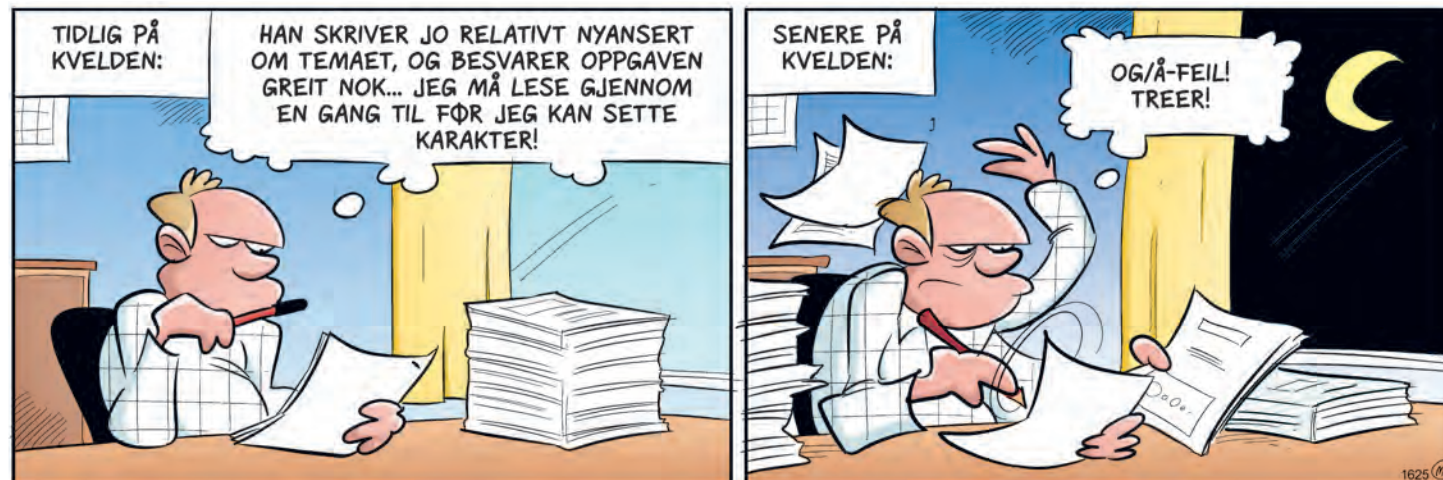

Foto: Adobe Stock

Denne byen anses for å være den største i verden som ikke ligger ved kysten eller en elv.

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. Hvilket land har verdens lengste kystlinje?
2. Hvordan beveger vindstrømmene seg rundt et høytrykk på den nordlige halvkule?
3. Og hvilket instrument bruker man til å måle atmosfærisk trykk?
4. Hva kalles nettleseren til Apple?
5. Hva heter stiftelsen som deler ut Norges mest prestisjefylte pris for kritisk og undersøkende journalistikk?
6. Hvilken dagligvarekjede er det Reitan-familien har bygget opp?
7. Hvilket grunnstoff har høyest smelte- og kokepunkt? Bonus om du treffer på gradene (+/- 100 grader)
8. Hvilken by anses for å være den største i verden som ikke ligger ved kysten eller en elv?
9. Hvilket land har flest UNESCO verdensarvsteder (60, per 2025)?
10. Hva heter den psykologiske teorien som rangerer ulike behov etter hvor nødvendige de er å få tilfredsstilt?
11. Hvilke skikkelser er det som på portugisisk heter Huguinho, Zezinho & Luisinho, slovakisk Hui, Dui, Lui og på estisk Hups, Tups og Lups?
12. Denne rovfisken kan bli 2 meter lang og veie 100 kilo, og kalles også «sjødjevel» og «havtaske». Hvilken fisk snakker vi om?
13. Hva heter den matematiske kurven som beskriver normalfordelingen?
14. I hvilket land er gulasj regnet som nasjonalrett?
15. Hvor mange offisielle flaggdager har vi i Norge hvert år?

Quizmester: Paal Svendsen. Svarene finner du på side 59.

FOR 50 ÅR SIDEN

Datamaskin brukt i undervisningen

I tre år nå har det ved EDB-seksjonen, Agder distriktshøgskole, pågått et forskningsprosjekt hvor målet har vært å utvikle muligheter for å integre datamaskinen sterkere i undervisningen. Med utgangspunkt i prosjekresultatene vil distrikthøgskolen i juni gi et 5 dagers kurs innenfor emnet programmert undervisning. Målet for kurset er bl.a. å gi innføring i utvikling av datamaskinprogrammer som kan formidle kunnskaper gjennom en toveis kommunikasjon mellom elev og datamaskin.

Kurstilbudet er det første i sitt slag her i landet.

Norsk Skoleblad nr. 22/1976

FOR 25 ÅR SIDEN

Skifte av personer = skifte av politikk

«Det skal bli like fint å jobbe som å danse», sa nyvalgt LO-leder Gerd-Liv Valla til VG da hun ble utfordret på hva slags LO vi nå kan vente oss. Det er blitt skrevet spaltetre om at Valla nå skriver LO-historie som den første kvinnelige leder i ordnisasjonens vel hundreårige historie. Det nevnte utsagn skulle tyde på at dette er en riktig vurdering og at forskjellen på Valla og Yngve Hågensen er mer enn leppestift og bukkeskjegg.

Skolefokus nr. 9/2001

GYLNE ØYEBLIKK

Tente guttenes poesi-gnist

Etter at læreren gikk på konsert med en kjent norsk rapper, fikk guttene i 10. klasse øynene opp for lyrikk.

Tekst: Harald F. Wollebæk

Som norsklærer i 10. klasse har Benedicte Rist Strøm kjent på at det fort gjort å velge ut de samme diktene om igjen.

– Vi hadde gått gjennom noen av de gode, gamle klassiske, og jeg følte at jeg slet litt med å få guttene med meg. «Du må ikke sove» og «Til ungdommen» er gode og viktige dikt. Men jeg tenkte at vi måtte finne en bro mellom den klassiske lyrikken og guttenes verden.

Denne broen ble artisten Arif. I klassen delte hun ut bare teksten til låten «Sinatra», uten musikk til. Teksten er temmelig røff, med et betydelig element av selvforakt og bebreidelse. «Hvem faen tror du at du er? Frank Sinatra?», er en av linjene i teksten, som tittelen henspiller på.

– Elevene kunne bare forholde seg til ordene som stod der. Det ble helt stille. En av guttene rakk opp hånden og sa: «Her er det en som er sint». Etter at jeg spilte av sangen, sa en annen av de litt tøffe guttene: «Han er jo ikke sint, han er lei seg».

Deretter diskuterte de hvem artisten mener med «du». «Han synger jo til seg selv», konkluderte en annen av guttene.

– Det er kult at disse guttene fikk snakket om sårbarhet. Å trekke inn slike artister i klasserommet skaper et trygt rom for elevaktivitet.

– Arbeidet med denne teksten fikk fram at lyrikk er ikke noe støvete, men noe som lever i elevenes hverdag. Da blir tekster fra 1800-tallet like relevante som Arif; de kan ta opp de viktige spørsmålene i livet.

Benedicte Rist Strøm la merke til at elevene brukte denne teksten også til å knekke koden for å forstå hvem den egentlig henvender seg til.

– Elever i dag tenker på tekst som en konfrontasjon med andre når det står «du». Men nå forsto de at dette også kan være en indre monolog, som i Arnulf Øverlands «Du må ikke sove». Da gikk de tilbake til hvordan Arif brukte «du» og reflekterte over hvem det egentlig er som ikke skal sove.

Hun forteller at det ofte er jentene som har vært mest frampå, særlig når de går gjennom de eldre tekstene.

– Men her var det guttene som kobla seg på først. Det syntes jeg var veldig gøy. Kanskje det ble mindre skummelt når det er musikk?

Ideen til å bruke Arifs tekst kom under en konsert med artisten kort tid i forveien.

– Jeg tenkte at dette er mye mer enn rap; dette er kunst i tekst. Dette må inn i klasserommet. Når hodet er litt på jobb hele tiden, vet man aldri når det dukker opp gull som det kan bli gylne øyeblikk av.

Arbeidet med denne teksten fikk fram at lyrikk er ikke noe støvete, men noe som lever i elevenes hverdag.

Benedicte Rist Strøm (37)
lærer ved Grødem skole i
Randaberg

Har du opplevd et gyllent øyeblikk?

Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

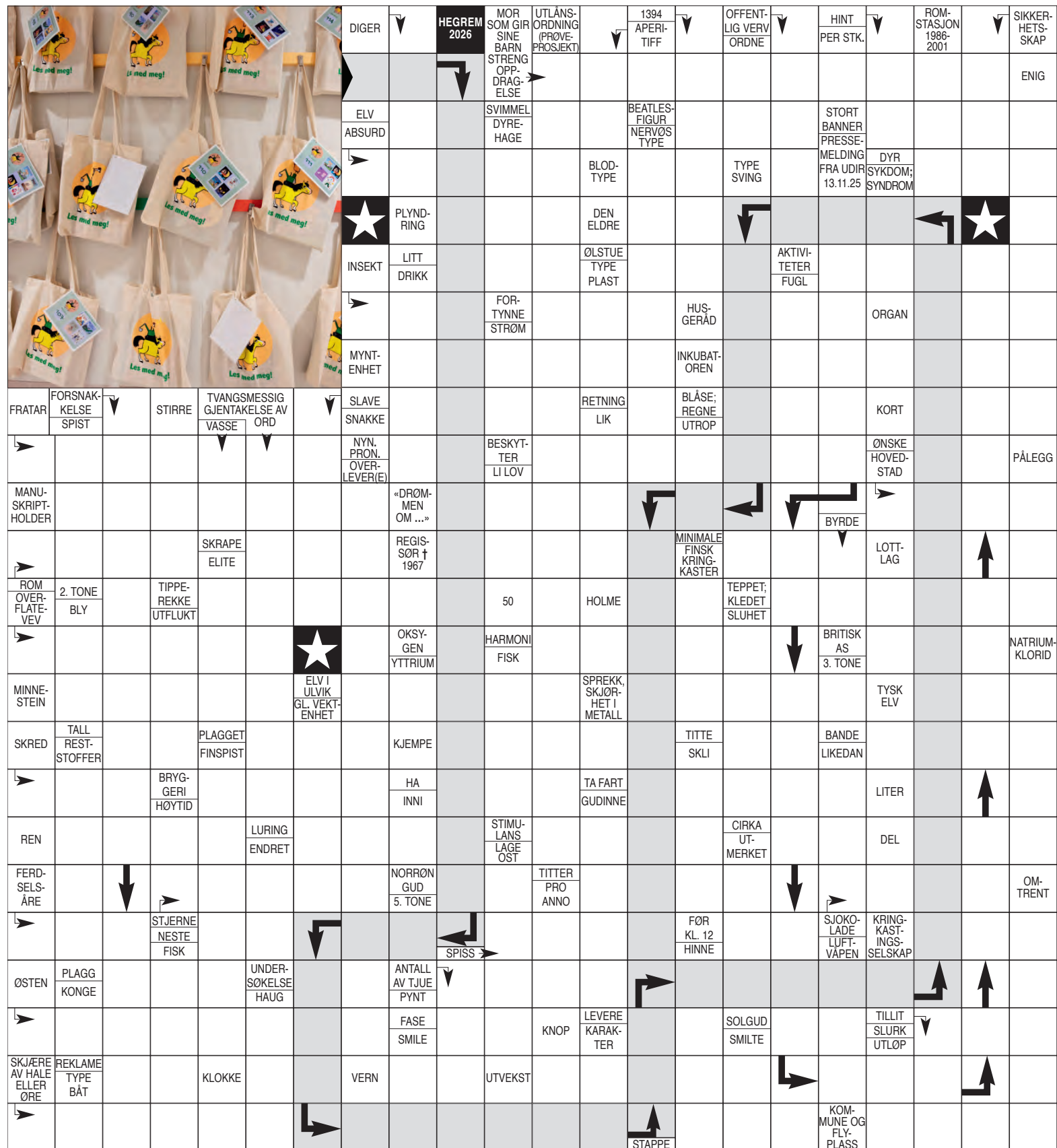
Som medlem av Utdanningsforbundet får du et av
Norges beste billån, med rente fra 5,90 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 7,61 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.200 kost. 29.726 tot. kr 179.726

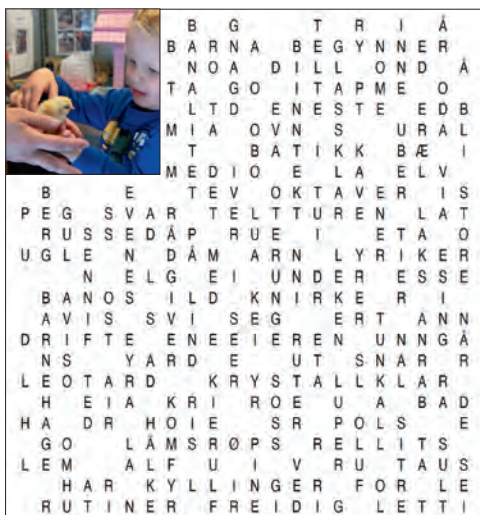
KRYSSORD

Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: kryssord@utdanningsnytt.no innen 15. august.
To vinnere får gavekort fra bokhandel og heder og ære i neste nummer.

LØSNINGER

Kryssord nr 3

VINNERNE: Aasmund Robert Vik, Oslo og Marian Ose, Søgne. Premien er et gavekort i bokhandel på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. Canada
2. Med klokken
3. Barometer
4. Safari
5. SKUP
6. REMA 1000
7. Wolfram (3407°C / 5657°C)
8. Mexico by
9. Italia
10. Maslows behovspyramide
11. Ole, Dole og Doffen
12. Breiflabb
13. Gauss-kurven
14. Ungarn
15. 15 (fødselsdagene til kongen, dronningen, kronprinsen, kronprinsessen og prinsessen; 1. nyttårsdag, samenes nasjonaldag, 1. påskedag, 1. mai, frigjørings- og veteran-dagen, 1. pinsedag, grunnlovsdagen, unions-oppløsningen, olsok og 1. juledag)

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseetikk.

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. Neste utgave kommer 4. september.

I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
Tidsskrift for barnehagelærere.
Fire utgaver pr år.

Bedre Skole
fra førsteklasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
Fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
Fag- og forsknings-tidsskrift.
Fire utgaver pr år.

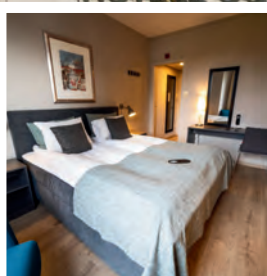
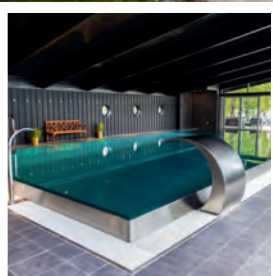
MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemsservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

Velkommen til Hurdalsjøen Hotell & Spa

Utdanningsforbundets eget hotell

Tilbring varme og solfylte sommerdager hos oss!

Rabatt for Utdanningsforbundets medlemmer og familie:

Kr. 1 090,- pr. natt i dobbeltrom

Kr. 890,- pr. natt i enkeltrom

Frokost inkludert

Hotellet har en egen strandlinje med gode bademuligheter og et variert utvalg av uteaktiviteter. Her kan du blant annet leie kano, kajakk, SUP og sykkel.

Ta med familien på en runde frisbeegolf, prøv boulebanen eller nyt turer i området rundt hotellet. Her finner du flotte turstier som kan oppleves gjennom hele sommeren.

Når du ønsker et avbrekk, kan du slappe av i lobbyen med shuffleboard, biljard eller nyte noe kaldt i glasset.

For en ekstra sommerfølelse kan du også unne deg en hjemmelaget sorbet fra isvognen vår – blant annet med smaker som kokos, jordbær og mango.

Velkommen til sommer ved Hurdalsjøen Hotell & Spa.

For booking, ta kontakt:

E-mail: post@hurdalsjoen.no

Tlf.nr.: +47 63 95 96 00

Adresse: Skredderbakkvegen 9 - 11, 2090 Hurdal

Følg oss i sosiale medier

